

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ**

Н. О. Кодацька, В. В. Філатов

МЕДІАПРАВО

Навчальний посібник

Дніпро

2024

УДК: 070:347.77:659.3)(073)

*Рекомендовано до друку вченою радою
Університету митної справи та фінансів
(протокол № 5 від 27 листопада 2023 р.)*

Рецензенти:

Легеза Євген Олександрович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри публічного та приватного права Університету митної справи та фінансів;

Чвалюк Андрій Миколайович, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Кодацька Н. О., Філатов В. В. Медіаправо : навчальний посібник. Дніпро : УМСФ. 2024. 93 с.

ISBN 978-966-328-218-3

У навчальному посібнику: аналізуються фундаментальні принципи та положення медіаправа, а також його основні методи; розглядається правове регулювання основних видів діяльності та становище суб'єктів правовідносин у сфері медіа; досліджується питання ліцензування та реєстрації означених суб'єктів, а також питання юридичної відповідальності у сфері медіа. Рекомендовано студентам, аспірантам юридичних вищих навчальних закладів, а також навчальних закладів, які здійснюють підготовку журналістів і фахівців у сфері суспільних комунікацій.

ISBN 978-966-328-218-3

©. Кодацька Н. О., Філатов В. В., 2024
© УМСФ, 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА		5
РОЗДІЛ 1. МЕДІА ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ		6
1.1.	Поняття та сутність медіа	6
1.2.	Принципи діяльності у сфері медіа	8
1.3.	Державна політика України у сфері медіа	11
1.4.	Поняття та роль інформації у сфері медіа	13
1.5.	Вимоги до змісту інформації в медіасфері	16
1.6.	Мова медіа та захист прав користувачів	19
РОЗДІЛ 2. МЕДІАПРАВО ЯК СКЛАДОВА ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ		22
2.1.	Поняття та принципи медіаправа	22
2.2.	Предмет та методи медіаправа	24
2.3.	Поняття та структура правовідносин у сфері медіа	27
2.4.	Поняття та види джерел медіаправа	29
2.5.	Законодавство України у сфері медіа	30
2.6.	Міжнародні договори України в медіасфері	33
РОЗДІЛ 3. ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ОКРЕМИХ СУБ'ЄКТІВ МЕДІАПРАВА		35
3.1.	Суб'єкти у сфері аудіовізуальних медіа	35
3.2.	Статус суб'єктів у сфері друкованих медіа	37
3.3.	Становище суб'єктів у сфері онлайн-медіа	37
3.4.	Статус провайдерів аудіовізуальних сервісів	38
3.5.	Становище провайдерів платформ спільного доступу до відео	39
3.6.	Статус постачальників електронних комунікаційних послуг	40
РОЗДІЛ 4. ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ У СФЕРІ МЕДІА		42
4.1.	Характеристика процедури ліцензування у сфері медіа ...	42
4.2.	Загальні умови та процедура реєстрації суб'єктів сфері медіа	43
4.3.	Порядок реєстрації іноземних медіа в Україні	44

РОЗДІЛ 5. ПРАВОВИЙ СТАТУС НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ		46
5.1.	Склад та порядок формування Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення	46
5.2.	Повноваження Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення	49
5.3.	Права Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення	57
РОЗДІЛ 6. ХАРАКТЕРИСТИКА СПІЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ МЕДІА		59
6.1.	Сутність та мета спільного регулювання у сфері медіа	59
6.2.	Правовий статус органів спільного регулювання у сфері медіа	60
6.3.	Експертні колегії та висновки органу спільного регулювання	62
РОЗДІЛ 7. ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У МЕДІАПРАВІ		64
7.1.	Аналіз основних правопорушень у медіасфері	64
7.2.	Форми контролю та нагляду в медіасфері	66
7.3.	Принципи відповідальності за порушення медіазаконодавства	68
7.4.	Припис як захід реагування в медіаправі	70
7.5.	Штраф як захід реагування в медіаправі	71
7.6.	Перевірки суб'єктів, які порушують медіазаконодавство	72
РОЗДІЛ 8. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МЕДІА В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ		76
8.1.	Обмеження щодо змісту інформації	76
8.2.	Обмеження щодо фінансування медіа	78
8.3.	Регулювання медіа на тимчасово окупованих територіях ..	80
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ		82
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК		86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		90

ПЕРЕДМОВА

Медіаправо є досить новою галуззю правового регулювання для вітчизняної правової системи. На даний час законодавство про медіа перебуває на етапі становлення, а окремі правові інститути потребують комплексного наукового осмислення. Прийняття у 2022 р. Закону України “Про медіа” стало поштовхом розвитку теорії та практики застосування норм медіаправа та формування відповідних правовідносин. У зв’язку з цим актуалізувалася необхідність створення окремих навчальних компонентів для майбутніх журналістів і правників, які мають бути обізнані в особливостях державної політики у сфері медіа та механізмах правового регулювання діяльності ЗМІ в Україні.

Актуальність медіаправа також обумовлена подіями останніх трьох років, які змусили суспільство переглянути ставлення до інформації, інформаційної безпеки, а також медіа. Пандемія та збройна агресія рф проти України створили нові виклики і одночасно сприяли перегляду доктрини розвитку медіа, зокрема особлива увага сьогодні надається протидії дезінформації та перевірці достовірності й повноти відомостей, які поширюються українськими медіа. Ці чинники сприяли розвитку теорії медіаправа та змусили науковців привернути увагу до діяльності ЗМІ.

У розділах навчального посібника: досліджено природу медіа як об’єкта правового регулювання в Україні; проаналізовано основні категорії медіаправа як складової правової системи України; розглянуто правове становище окремих суб’єктів медіаправа та правові підстави їхньої діяльності; окреслено правовий статус Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення; охарактеризовано особливості спільного регулювання у сфері медіа; досліджено зміст та сутність правопорушень та юридичної відповідальності в медіаправі; проаналізовано особливості правового регулювання медіа в умовах збройної агресії.

РОЗДІЛ 1

МЕДІА ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

1.1. Поняття та сутність медіа

Розвиток технологій та тотальна інформатизація в Україні обумовлюють зростання потреб суспільства в інформації, отже, відбувається активізація сфери інформаційної діяльності. Розвиток сфери інформаційної діяльності також безпосередньо пов'язаний із науково-технічним прогресом. Особливо чутливою до таких умов є сфера медіа, яка досить стрімко актуалізується, навіть в умовах соціальних потрясінь та суспільних переходів. До ХІХ ст. відстежується складність у здійсненні інформаційної діяльності, що обумовлено браком засобів активної передачі інформації. В цей час інформація передавалась кур'єром, а доставка її з одного пункту призначення до іншого займала значний час. У таких умовах інформація дуже часто втрачала свою актуальність. Безумовно, це гальмувало розвиток сфери медіа. Розвиток виробництва зумовлював необхідність створення нових, досконаліх засобів передачі інформації.

Першим кроком у напрямку вдосконалення сфери інформаційної діяльності було створення у 1837 р. електронного телеграфу, який значно прискорював передачу інформації та був зручний у використанні. Ця подія безпосередньо стала відправним пунктом щодо розвитку інформаційних відносин у світі, зокрема й поштовхом розвитку сфери медіа. У 1876 р. відбулась перша телефонна розмова в США. Цей факт кардинально змінив уяву про засоби передачі інформації, а в інформаційній діяльності почався свій новий етап розвитку. Декількома роками пізніше, у 1883 р., у США відбулось відкриття першої телефонної лінії Бостон–Нью-Йорк, а вже упродовж наступних десяти років такі лінії були відкриті по всій території США.

На початку ХХ ст. починається нова епоха розвитку сфери інформаційної діяльності. Зростання потужності комунікацій сприяло підвищенню якості передачі інформації та вплинуло на обсяги інформаційних потоків. У цей час спостерігається збільшення поштових відправлень до різних країн світу. Другу половину ХХ ст. прийнято вважати часом “інформаційного вибуху”.

Поява цифрового зв'язку та Інтернету повністю змінила уявлення про інформацію. Нинішнього часу сфера медіа впливає на всі аспекти суспільного життя. Політика, культура, наука, мистецтво – кожна сфера розвивається виключно під впливом інформації. Перспективи розвитку сфери медіа свідчать про те, що наступне століття стане новою епохою інформаційної діяльності.

За таких умов необхідне детальне осмислення категорії “медіа”, зокрема її змісту, природи та сутності. Медіа – це засіб поширення масової інформації у будь-якій формі, який періодично чи регулярно виходить у світ під редакційним контролем та постійною назвою як індивідуалізуючою ознакою. Фактично, медіа це окремий різновид інформаційної діяльності, метою якого є задоволення інформаційних потреб суспільства шляхом передачі, надання або отримання відповідної інформації. Слід зосередити увагу на категорії “інформаційні потреби”, яка має суттєве значення для визначення змісту медіа.

Під інформаційними потребами слід розуміти потреби суб'єктів інформаційних відносин в інформаційних ресурсах, задоволення яких має для них істотне значення. Безумовно, потреба в медіа залежить від суб'єктів та від специфіки діяльності суб'єктів інформаційних правовідносин. Обов'язковою умовою є законність інформаційних потреб, тобто громадяни України не мають права вимагати від медіа інформацію, яка становить державну або комерційну таємницю. Особливої уваги заслуговує аналіз видів медіа. Під видом медіа слід розуміти формат засобу масової інформації (далі – ЗМІ), який має чітко визначену мету та є відносно самостійним елементом задоволення інформаційних потреб суспільства. До основних видів медіа слід зараховувати:

- аудіовізуальне медіа – медіасервіс, основним призначенням якого або відокремленою частиною якого є надання загальної аудиторії доступу до програм, що здійснюється з інформаційною, розважальною чи навчальною метою під редакційним контролем суб'єкта у сфері медіа за допомогою електронних комунікаційних мереж, а саме: телевізійне мовлення;

- друковане медіа – медіа, що здійснює поширення інформації у текстовій чи візуальній формі на друкованих носіях, однотипно оформлене, виходить у світ через певні проміжки часу

упродовж року – в міру настання відповідного періоду або накопичення матеріалу;

– онлайн-медіа – медіа, що регулярно поширює інформацію в текстовій, аудіо-, аудіовізуальній чи іншій формі в електронному (цифровому) вигляді за допомогою мережі Інтернет на власному веб-сайті.

Сутність медіа розкривається в природі самої інформації, яка передбачає здатність останньої задовольняти потреби фізичних та юридичних осіб, а також держави. При цьому діяльність у сфері медіа реалізується в чітко визначених законодавчих межах, що гарантує законність обігу інформації та захищеність інтересів усіх суб'єктів, які беруть участь у її здійсненні.

Таким чином, медіа є важливою сферою суспільного життя і пов'язана з системним та комплексним використанням інформаційних ресурсів. Йдеться про одержання, зберігання, використання та поширення інформації про явища, події та факти життя як у державі, так і за її межами. Сфера медіа має безпосередній зв'язок із конституційним правом на свободу слова та публічну інформацію, яке гарантоване всім громадянам України та охороняється національним законодавством. Можна зазначити, що медіапростір формує світогляд сучасної людини, тобто концепцію сприйняття об'єктивної реальності, яка має власну методологію пізнання.

1.2. Принципи діяльності у сфері медіа

ЗМІ мають комплексний характер та являють собою цілісну систему, яка впливає на політичні, економічні та соціальні відносини в Україні. Тому важливим є визначення принципів здійснення діяльності у сфері медіа. В юридичних науках категорія «принцип» означає вихідні засади, на підставі яких формується та здійснюється регулювання тієї чи іншої сфери суспільного життя. Під принципами діяльності у сфері медіа слід розуміти концептуальні засади, на підставі яких будується порядок та структура функціонування системи ЗМІ. Фактично принципи діяльності у сфері медіа є підґрунтям формування відповідної державної політики. До основних принципів діяльності у сфері медіа належать:

1. Гарантованість права на інформацію. Суть даного принципу полягає у створенні державою системи гарантій права на інформацію, які надаються суб'єктом інформаційних відносин та повинні забезпечити і гарантувати можливість даних суб'єктів у повній мірі реалізувати належний ним комплекс прав.

2. Відкритість. У даному випадку слід розуміти загально-доступність інформації, тобто можливість вільно користуватись інформацією та реалізувати право на доступ до неї. Безумовно, необхідно враховувати режим доступу до інформації, а саме: інформація, яка становить, наприклад, комерційну або державну таємницю, не може бути поширена у ЗМІ.

3. Доступність. Суть даного принципу полягає у створенні механізмів вільного доступу до різних видів медіа. Йдеться про створення умов для реалізації суб'єктами інформаційних відносин, закріпленого за ними комплексу прав. Доступність інформації реалізується шляхом створення в державі незалежних ЗМІ, які в повній мірі будуть висвітлювати всі сфери суспільного життя.

6. Повнота інформації. Принцип повноти інформації полягає у використанні або поширенні інформації, яка в повній мірі всебічно характеризує факти. Цей принцип суттєво впливає на формування суспільної думки. Приховування окремих фактів сприяє неправильному сприйняттю події в цілому, що, в свою чергу, призводить до хибного формування думки про дану подію.

7. Свобода вираження поглядів і переконань. Мова про заборону цензури або втручання в роботу ЗМІ. Це стосується питань нав'язування окремих наративів, недостовірної інформації або вимог висвітлювати події та факти у вигідному владі або іншим суб'єктам ракурсі.

8. Свобода поширення, обміну та отримання інформації. Цей принцип означає право ЗМІ усіма законними засобами отримувати інформацію про події та факти, у тому числі від іноземних інформаційних агентств. Також цей принцип охоплює питання вибору шляхів поширення інформації окремими медіа.

9. Свобода діяльності суб'єктів у сфері медіа. Принцип передбачає свободу вибору ЗМІ видів діяльності та господарсько-правових форм. Зокрема, вибір формату діяльності, цільової аудиторії тощо.

10. Захищеність особи від втручання в її особисте та родинне життя. Переважно йдеться про заборону висвітлення ЗМІ особистого життя окремих публічних або непублічних осіб без їхньої згоди.

Наведені принципи мають характер основних засад, однак вони також повинні застосовуватися з урахуванням певних особливостей. Існують такі застереження щодо практичної реалізації принципів здійснення діяльності у сфері медіа:

- будь-які обмеження свобод медіа можуть здійснюватися лише в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету та неупередженості правосуддя;

- у невідкладних випадках, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки, може бути обмежено ретрансляцію іноземного лінійного медіа, яке походить з держав членів Європейського Союзу (далі – ЄС) та порушило вимоги, встановлені чинним законодавством;

- не допускається незаконне втручання у діяльність суб'єктів у сфері медіа з боку державних органів, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, політичних партій, власників відповідних суб'єктів, будь-яких інших фізичних та юридичних осіб;

- не допускаються вимога попереднього погодження інформації, яка поширюється медіа, заборона поширення інформації з боку посадових осіб державних органів, органів місцевого самоврядування, політичних партій;

- на території України не обмежується приймання чи ретрансляція радіоканалів, телеканалів, каталогів програм, які походять із країн, що є членами ЄС, а також інших радіоканалів, телеканалів, каталогів програм, зміст яких відповідає вимогам Європейської конвенції про транскордонне телебачення або інших міжнародних договорів України;

Побудова інформаційної системи України не можлива без реалізації розглянутих принципів. На думку багатьох вчених та практиків ідеальне суспільство повинно формуватися виключно в рамках правового поля. Це також стосується і сфери медіа. Високе морально-етичне значення даних відносин обумовлює необхідність

чітких та жорстких принципів її здійснення. Інформаційні ресурси сьогодні дуже часто використовуються у якості зброї проти політичних та економічних конкурентів. Безумовно, це не відповідає ознакам демократичної держави, тому напрямки розвитку інформаційної системи країни повинні забезпечити прозорість інформації, її достовірність та об'єктивність у суспільстві. Це можливо тільки за умов незалежності ЗМІ та комплексності відповідної державної політики. Принципи діяльності у сфері медіа покладено в основу системи правового регулювання ЗМІ, які використовують відомості, що надходять із різних джерел.

1.3. Державна політика України у сфері медіа

Упродовж останніх років в Україні суттєво змінилось уявлення про інформацію та інформаційну систему. Стрімкий розвиток ЗМІ значно впливає на політичні та економічні процеси в державі, обумовлюючи напрямок їхнього розвитку. В таких умовах важливого значення набувають політичні аспекти створення та функціонування системи ЗМІ. Державна політика у сфері медіа – це сукупність основних напрямів і способів діяльності держави щодо забезпечення контролю, стабілізації та розвитку сфери медіа. Актуальність державної політики у сфері медіа обумовлена такими соціальними процесами:

– стрімке розширення кола можливостей для більш повної реалізації конституційного права на інформацію, що, зі свого боку, обумовлює зростання інформаційних потреб суспільства, зокрема й у сфері медіа;

– активний розвиток глобальних інформаційних мереж та інтеграційні процеси України до європейського інформаційного простору. Ці тенденції обумовлюють поглиблення інформаційних зв'язків між країнами світу та зростання ролі медіа в реалізації політики держави.

Державна політика у сфері медіа має свої завдання, до них слід зарахувати: 1) забезпечення достовірності та збалансованості подання інформації, гарантування вільного і відкритого обговорення суспільно важливих проблем; 2) створення умов для задоволення та забезпечення інформаційних і культурних прав та потреб громадян України, а також потреб українців, що виїхали за кордон; 3) сприяння розвитку державної мови; 4) захист

користувачів інформації, особливо дітей, від шкідливого впливу інформації; 5) сприяння розвитку публічних аудіовізуальних медіа; 6) стимулювання виробництва національного продукту; 7) сприяння об'єднанню суб'єктів у сфері медіа у співрегуляторні органи, а також сприяння роботі таких органів, залучення їх до прийняття рішень державними органами; 8) захист економічної конкуренції у сфері медіа; 9) забезпечення прозорості й доступності інформації про структуру власності суб'єктів у сфері медіа.

Державну політику у сфері медіа реалізують такі суб'єкти: 1) Верховна Рада України (визначає засади державної політики у сфері медіа та законодавчі основи її реалізації); 2) Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади (забезпечують реалізацію засад державної політики у сфері медіа); 3) Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення (забезпечує нагляд (контроль) у сфері діяльності ЗМІ. Означені суб'єкти мають свої повноваження та компетенцію, яка визначена у відповідних законодавчих і підзаконних актах. Правовий статус цих інституцій буде досліджено у наступних розділах навчального посібника.

Державне регулювання медіапростору здійснюється в рамках відповідної стратегії, яка складається з самостійних напрямів. Під напрямами державної політики у сфері медіа слід розуміти відносно самостійні сфери виконавчо-розпорядчої діяльності, які здійснюються уповноваженими суб'єктами з метою розвитку окремих сфер діяльності ЗМІ. Напрями відповідають окремим завданням державної політики та включаються до національної стратегії розвитку сфери медіа.

Державна політика України у сфері медіа є динамічним явищем і має охоплювати нові завдання, які виникають в умовах інформатизації суспільства. Серед таких завдань є підвищення рівня медіаграмотності та інформаційної гігієни громадян, особливо серед молоді та працездатного населення. Медіаграмотність – це навички та знання, які надають користувачам можливість ефективно і безпечно користуватися медіасервісами. На подолання цієї проблеми суттєво впливає рівень соціального забезпечення населення країни. Одним із пріоритетних завдань також є боротьба з дезінформацією, яка становить значну загрозу для інформаційної безпеки держави. Зараз триває розробка відповідних законодавчих ініціатив, які будуть інтегровані в загальну концепцію національної безпеки України.

1.4. Поняття та роль інформації у сфері медіа

Аналізуючи таку категорію, як інформація, не можна недооцінювати її значення для суспільства. Інформація є одним із основних засобів пізнання людством об'єктивної реальності. Причому це стосується всіх сфер діяльності людини. На даному етапі можна впевнено стверджувати, що інформаційні ресурси – це основа розвитку суспільства, вони в більшості визначають інтенсивність даного розвитку. Поняття інформації є фундаментальним, оскільки воно має первинний науковий зміст. Інформація є універсальним поняттям і використовується в усіх науках, але в різному контексті.

Інформація являє собою будь-які відомості або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях чи відображені в електронному вигляді. Тобто фактично інформація є відображенням суспільних явищ, подій державного значення чи природних процесів, зафіксованих документально, або публічно оголошених. Наука виділяє два підходи до розуміння природи інформації. До першої концепції, слід зарахувати думку про те, що інформація – це невід'ємна властивість усіх матеріальних об'єктів. Отже, за даною теорією, інформація є атрибутом матерії, яка відображає його зміст. До другої концепції слід зарахувати прихильників того, що інформація виникає та існує тільки на рівні соціально-свідомого, тобто відображає певну активність і розвиток.

Найпоширенішою є перша концепція, адже вона найбільш логічно пояснює природу інформації. Крім зазначених підходів до природи інформації, також виділяють інформацію елементарну та кібернетичну. У даному випадку класифікаційним аспектом є джерело інформації, тобто жива природа або штучний інтелект. Інформація як відображення суспільних явищ та процесів природи має свої завдання, до них належать:

1. Передача та відображення властивостей матерії. Реалізація даного завдання дає можливість сприймати суть тих чи інших процесів та явищ, складаючи про них чітке уявлення.
2. Задоволення інформаційних потреб громадян, держави та юридичних осіб як суб'єктів інформаційної діяльності.
3. Формування світогляду людей, їх філософського розуміння світу, життя, ролі людей у даному світі та ін.

4. Формування напрямів наукового дослідження в різних сферах суспільного життя. Інформація є, перш за все, знання, без якого не можна здійснювати фундаментальні наукові дослідження.

Усі означені завдання інформації у повній мірі розкриваються у сфері медіа. Відповідно до вищенаведеного, кожен об'єкт є потенційним носієм інформації, проте значення даної інформації є до певної міри умовним. Наприклад, планети сонячної системи безумовно несуть інформацію про особливості їх виникнення, наявність на їхній поверхні тих чи інших речовин або життя. Але ця інформація не використовується доти, доки людина не почне вивчати космос. Тобто зацікавленість до даних об'єктів з боку різних суб'єктів трансформує їхні властивості в інформацію, зберігаючи при цьому їхню суть. У свою чергу, дана інформація використовується для задоволення певних інформаційних потреб суспільства. Дану трансформацію слід вважати моментам виникнення інформації та ключовою умовою її існування.

У свою чергу, зацікавленість щодо об'єктів, які є носіями інформації, виникає під впливом окремих чинників серед яких: науково-технічний прогрес, бажання розширити можливості пізнання тощо. Для сфери медіа також притаманна актуалізація інформації, яка в подальшому поширюється у визначений законодавством спосіб. З іншого боку, інформація допомагає розвинути науку і техніку, допомагає лікувати раніше невиліковні хвороби, освоювати космічний простір та ін. З давніх часів люди приділяли велике значення інформації, намагаючись її систематизувати та використовувати у повсякденному житті. Таким чином, інформація є таким самим невід'ємним станом людського буття, як матерія, політика, суспільство та держава.

Якщо сконцентруватися на сфері медіа, то необхідно зазначити, що пріоритетну роль тут відіграє масова інформація, що являє собою інформацію, яка поширюється з метою її доведення до необмеженого кола осіб. Тобто особливостями інформації, яка використовується у сфері медіа, є такі: 1) стосується різних сфер суспільного життя; 2) має здатність задовольняти інформаційні потреби користувачів; 3) розрахована на широку аудиторію як в державі, так і за її межами; 4) поширюється у вигляді медіапродукту (національного або європейського); 5) здатна формувати суспільну думку з широкого

кола соціально-політичних, економіко-правових та культурно-духовних питань.

Різноманіття видів інформації, яка використовується у сфері медіа, обумовлена необхідністю висвітлення різних аспектів людського буття. За таких умов доцільно звернути увагу на класифікацію інформації, яка може використовуватися у сфері медіа. Існує декілька:

1. Залежно від способу сприйняття:

– візуальна інформація – інформація, яка сприймається органом зору й відображає події та явища суспільного життя і процеси природи;

– аудіальна інформація – інформація, яка сприймається за допомогою органів слуху;

2. За формою подання:

– текстова інформація – це інформація про події та явища, яка передається за допомогою певних символів, що притаманні тій, чи іншій мові;

– графічна інформація – це інформація, яка передається у вигляді графіків, зображень різних предметів, діаграм та креслень;

– числова інформація – це інформація, яка передається у вигляді цифр і знаків, що відображають математичні операції;

3. За джерелом виникнення:

– біологічна інформація – це інформація джерелом якої є жива істота або природа;

– елементарна інформація – це документальні або публічно оголошені відомості про фундаментальні основи існування людства;

– створена людиною інформація – це документальні або публічно оголошені відомості, які відображають події та явища об'єктивної реальності, створені людиною внаслідок її активних дій.

– інформація в мережі Інтернет – це відомості про події та явища, які містяться в глобальній електронній мережі Інтернет;

Кожен із вищезазначених різновидів інформації використовується нами у повсякденному житті, так чи інакше впливаючи на нього. Можна впевнено стверджувати, що саме синтез існуючих видів інформації здатен задовольнити інформаційні потреби суспільства. Діяльність у сфері медіа також потребує використання різних видів інформації, що є умовою об'єктивності сприйняття та висвітлення подій і фактів.

Досліджуючи поняття “інформація” обов’язко треба розглянути джерело інформації. Під джерелом інформації слід розуміти матеріальний об’єкт, який є носієм окремого різновиду інформації та за допомогою якого відбувається її поширення у суспільстві. Тобто джерело інформації – це носій документальних або публічно оголошених відомостей, які відображають процеси та явища суспільного життя, природи, події та факти об’єктивної реальності.

Перелік джерел інформації напряму пов’язаний з існуючими різновидами інформації. Кожен із видів інформації має свої характерні особливості, які можна зарахувати також до джерел даної інформації. Джерело інформації фіксує та відображає окремі властивості живих і неживих об’єктів, соціальних процесів та фактів. До джерел інформації слід зарахувати: природу, людину, телебачення, радіомовлення, звукозаписи, нормативно-правові акти, органи державної влади. Слід зазначити, що об’єктивність джерела залежить від самої людини, особливо це стосується ЗМІ.

1.5. Вимоги до змісту інформації в медіасфері

Основою правового регулювання діяльності ЗМІ є визначення вимог до тих відомостей, які поширюються в державі та поза її межами. В законодавстві України про медіа встановлення вимог відбувається через: 1) позиціонування обов’язків щодо надання медіасервісів; 2) встановлення обов’язків щодо змісту інформації; 3) визначення країни походження інформаційного продукту. Подібна практика відповідає сучасним тенденціям розвитку медіапростору та характеризується зручністю функціональністю. Розглянемо окремо ці засоби та з’ясуємо їхню реальну роль у регулюванні правовідносин у сфері медіа.

1. Позиціонування обов’язків щодо надання медіасервісів. У Законі України “Про медіа” визначені такі види обов’язків: 1) отримання ліцензії, проходження реєстрації або отримання дозволу на тимчасове мовлення; 2) подання відомостей про структуру власності, заяви про внесення змін до Реєстру та оновлених відомостей про структуру власності; 3) розміщення актуальних відомостей про свою структуру власності на своєму веб-сайті (у разі його наявності); 4) дотримання умов ліцензії або умов

дозволу на тимчасове мовлення; 5) облік кількості користувачів своїх сервісів. Окремо в законодавстві зазначено обов'язок суб'єктів у сфері лінійних медіа затверджувати та оприлюднювати на своєму веб-сайті редакційний статут, що містить вимоги до створення та поширення інформації, розроблені відповідно до вимог законодавства та стандартів журналістики.

2. Встановлення обов'язків щодо змісту інформації. Обмеження мають превентивний характер і спрямовані на охорону прав користувачів медіа. До них слід зарахувати:

- заборону поширення закликів до насильницької зміни, повалення конституційного ладу, розв'язування або ведення агресивної війни чи воєнного конфлікту, порушення територіальної цілісності України, ліквідації незалежності України, інформацію, яка виправдовує чи пропагує такі дії;

- заборону на висловлювання, що розпалюють ненависть, ворожнечу чи жорстокість до окремих осіб або груп осіб за ознакою етнічного чи соціального походження, громадянства, національності, раси, релігії та вірувань, віку, статі, сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності, інвалідності;

- заборону на висловлювання, що підбурюють до дискримінації чи утисків щодо окремих осіб чи груп осіб за ознакою етнічного чи соціального походження, громадянства, національності, раси, релігії та вірувань, віку, статі, сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності, інвалідності або за іншими ознаками;

- заборону на пропаганду або заклики до тероризму, терористичних актів, інформацію, що виправдовує чи схвалює такі дії;

- заборону на фільми, розповсюдження та демонстрування яких заборонено;

- заборону на порнографічні матеріали, а також матеріали, що заохочують сексуальну експлуатацію та насильство над дітьми, демонструють статеві відносини дітей, використовують образ дітей (візуальний запис образу дітей) у видовищних заходах сексуального чи еротичного характеру;

- заборону на пропаганду вживання наркотичних засобів, психотропних речовин та жорстокого поводження з тваринами;

- заборону на інструкції або поради щодо виготовлення, придбання або використання вибухових, наркотичних чи психотропних речовин;

– заборону на інформацію, що заперечує або виправдовує злочинний характер комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 рр. в Україні;

– заборону на інформацію, що містить пропаганду російського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України, а також символіку воєнного вторгнення російського тоталітарного режиму;

– заборону на інформацію, що заперечує або ставить під сумнів існування українського народу (нації) та/або української державності та/або української мови.

3. Визначення країни походження інформаційного продукту. Цей засіб пов'язаний із категорією «вихідні дані» медіа-продукту до яких, відповідно до законодавства, належать: 1) офіційна (zareєстрована) назва медіа; 2) поштова адреса, телефон, адреса електронної пошти суб'єкта; 3) ідентифікатор медіа у відповідному реєстрі; 4) порядковий номер випуску друкованого медіа та дата його виходу у світ; 5) індекс видання, розповсюджуваного за передплатою; 6) тираж відповідного номера друкованого медіа; 6) ідентифікатор онлайн-медіа у відповідному реєстрі. Законодавством передбачені певні способи повідомлення вихідних даних користувачам, а саме: 1) під час телемовлення на екрані безперервно демонструвати логотип; 2) під час радіомовлення не менше ніж щогодини передавати позивні; 3) розміщувати на своєму веб-сайті (за наявності) інформацію про суб'єкта, в тому числі його повне найменування, поштову адресу, телефон, адресу електронної пошти. Також для визначення країни походження відбувається поділ медіа-продукту на два види:

– національний продукт – це програми та рекламна інформація, вироблені фізичними або юридичними особами України (має становити не менше ніж 50 відсотків загального тижневого обсягу мовлення).

– європейський продукт – це аудіовізуальні твори, що походять із держав членів ЄС, вироблені кількома європейськими студіями або на 50 % ними профінансовані (має становити не менше ніж 50 % загального тижневого обсягу мовлення, який визначається без урахування новин, трансляцій спортивних заходів та спортивних змагань, реклами, телепродажу).

1.6. Мова медіа та захист прав користувачів

Мова медіа та захист прав користувачів – це одні з концептуальних питань, які врегульовані на законодавчому рівні. Принциповість цих аспектів обумовлена політикою національної ідентичності та збереженням культурних традицій. Досвід засвідчив, що відсутність у державі належного відсотка україномовного контенту може мати дуже негативні наслідки (сепаратизм, пропаганда наративів ненависті тощо). Саме тому в новому Законі України “Про медіа” питанню мови приділено достатню увагу. Передусім формалізовані відсотки україномовного продукту у сфері аудіовізуальних медіа.

Зокрема, передбачено, що програми державною мовою, в тому числі фільми, у загальному тижневому обсязі мовлення телемовників-ліцензіатів у кожному з проміжків часу між 7 годиною та 18 годиною та між 18 годиною та 22 годиною мають становити: 1) для телеканалів загальнонаціональної і регіональної категорій – не менше ніж 90 відсотків від загальної тривалості програм (або їх частин); 2) для телеканалів місцевої категорії – не менше ніж 80 відсотків від загальної тривалості програм (або їх частин). Подібні нормативи встановлені також і для радіомовників, які зобов’язані під час ефірного радіомовлення: 1) забезпечувати частку пісень (музичних творів з текстом) державною мовою в обсязі не менше ніж 40 відсотків загального обсягу пісень, поширених упродовж доби; 2) забезпечувати не менше ніж 90 відсотків тижневого обсягу ведення програм, у тому числі новинно-аналітичних блоків, розважальних програм державною мовою.

У новому законі також враховані права корінних народів, які проживають в Україні та мають власні медіа. Зокрема, телемовники та радіомовники, які здійснюють мовлення мовами корінних народів України, повинні забезпечувати сумарний тижневий обсяг мовлення державною мовою та мовами корінних народів України в обсязі не менше ніж 75 відсотків, при цьому не менше ніж 30 відсотків – державною мовою. Обчислення частки медіапродукту, виконаного державною мовою, здійснюється на основі загальної тривалості програми. Причому програма вважається виконаною державною мовою, якщо виступи (репліки) ведучих (дикторів) програми, осіб, які беруть участь у

програми, виконані, перекладені із застосуванням синхронного або послідовного перекладу, дубльовані, озвучені українською мовою. Ці правила не поширюються на: суб'єктів державного іномовлення; суб'єктів, що надають медіасервіси виключно за межами України (закордонне мовлення); мовників, програми яких виконані офіційними мовами ЄС; іноземних лінійних медіа.

Значна увага приділяється питанням захисту прав користувачів медіа, які держава вважає пріоритетом відповідної політики у сфері ЗМІ. У даному випадку, йдеться про встановлення прав користувачів, які забезпечать захист їхніх свобод та законних інтересів. Під правами користувачів медіа слід розуміти міру їхньої належної поведінки у сфері задоволення інформаційних потреб через користування масовою інформацією. Ці права дають змогу окреслити межі правовідносин у сфері медіа та відмежувати правомірну поведінку від правопорушення. До таких прав треба зарахувати: 1) право одержувати інформацію про суб'єктів у сфері медіа та сервіси, які вони надають; 2) право звертатися до суб'єктів у сфері медіа із зауваженнями та пропозиціями щодо умов користування медіасервісами; 3) право звертатися із заявами та скаргами до суб'єктів у сфері медіа; 4) право направляти звернення щодо доступності для осіб з інвалідністю сервісів, які надають суб'єкти у сфері аудіовізуальних медіа.

Окремим аспектом захисту прав користувачів медіасервісів є захист дітей від інформації, яка може завдати шкоди їхньому фізичному, психічному або моральному розвитку. Зокрема, передбачені обмеження щодо інформації яка сприяє: 1) надмірному зосередженню уваги на насильстві; 2) формуванню позитивної оцінки нанесення, заподіяння самому собі каліцтва або вчинення самогубства, підбурювання до таких дій; 3) популяризації жорстокого поводження з тваринами, методів умертвіння тварин; 4) формуванню позитивної оцінки вандалізму; 5) поширенню серед дітей нецензурних висловлювань, непристойних жестів; 6) поширенню закликів грати в азартні ігри. Крім практики встановлення обмежень на окремі види інформації, законодавством передбачено обов'язок медіа використовувати спеціальні попередження, якими позначаються програми, розраховані на дорослу аудиторію. Ці спеціальні попередження зазначаються у розкладах програм або в каталозі програм.

Вагомою гарантією захисту прав користувачів медіа є регламентація права на відповідь та спростування, яке застосовується у разі поширення в медіа відомостей, які не відповідають дійсності (викладені неповно чи неточно) та принижують її честь, гідність чи ділову репутацію користувача. Означене право реалізується протягом двадцяти днів з дня поширення недостовірної інформації про особу. Причому це право реалізується в обов'язі, достатньому для донесення позиції заявника, тобто воно стосується саме недостовірної інформації про конкретну особу. Представники медіа зобов'язані розглянути цю заяву та протягом двох тижнів повідомити про прийняте рішення. У подальшому особа може вимагати спростування інформації у судовому порядку.

Однак суб'єкт у сфері медіа може відмовити у спростуванні або відповіді в таких випадках: 1) коли обсяг спростування або відповіді, який вимагає поширити заявник, перевищує обсяг поширеної інформації; 2) коли інформація, яку вимагає поширити заявник, виходить за межі предмета, щодо якого надається спростування чи відповідь; 3) коли спростування або відповідь містить висловлювання, що розпалюють ворожнечу чи ненависть; 4) коли поширення спростування або відповіді може призвести до порушення прав третіх осіб; 5) коли спростування або відповідь містить інформацію, що ображає честь, гідність ділову репутацію медіа або його працівників; 6) коли поширена інформація не стосується заявника.

РОЗДІЛ 2

МЕДІАПРАВО ЯК СКЛАДОВА ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

2.1. Поняття та принципи медіаправа

Проголошення незалежності стало відправним кроком розвитку вітчизняної правової системи. Одним зі складних завдань стало формування та розвиток галузей права. Цей процес потребував значної нормотворчої праці та дослідження відповідних сфер суспільного життя. Протягом існування незалежної України поряд з такими галузями права, як кримінальне, цивільне, трудове, митне, з'являються нові галузі, поява яких обумовлена стрімким розвитком суспільних відносин та необхідністю регламентації окремих сфер життя. До таких галузей права слід зарахувати медіаправо, яке почало формуватися як окрема складова інформаційного права. З прийняттям Закону України “Про медіа” ця галузь починає стрімко розвиватись, а в практичній площині з'являються нові правові норми та інститути.

Під медіа правом слід розуміти сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини, які виникають у процесі діяльності ЗМІ. Необхідність створення окремої галузі “медіаправо” обумовлено зростанням ролі медіа у житті держави, а також розширенням інформаційних потреб та змісту самого права на інформацію. В таких умовах, актуальним стало створення окремої галузі права, яка врегулює інформаційні відносини, враховуючи всі деталі та особливості функціонування ЗМІ.

Медіа право України слід розглядати як галузь права, науку та навчальну дисципліну. Наука медіа права – це сукупність знань і теоретичних положень у сфері інформаційної діяльності медіа, метою яких є розробка основних принципів та фундаментальних механізмів здійснення такої діяльності в Україні. За допомогою науки медіаправа відбувається постійне вдосконалення засобів правового регулювання обігу інформації та створення нових механізмів впливу на сферу медіа. На сьогодні, актуальним питанням є комплексне наукове осмислення окремих інститутів медіаправа та закономірностей функціонування інформаційної системи держави в цілому.

Дисципліна медіаправо – це розроблена програма навчання фахівців у сфері права та журналістики, яка складається з теоретичних основ регламентації інформаційних відносин які сформувались у сфері медіа. Слід зазначити, що на даному етапі дисципліна медіаправо проходить етап становлення, адже після прийняття нових законодавчих актів, виникла необхідність розробки актуальної навчально-методичної літератури. Одним із підтверджень актуальності медіаправа як галузі правового регулювання, є незначна судова практика розгляду справ про захист права на інформацію, зокрема й у сфері діяльності ЗМІ.

Принципове значення мають принципи медіаправа, під якими слід розуміти фундаментальні засади правового регулювання діяльності ЗМІ, що визначають підходи до формування державної політики та механізми контролю й розвитку. До таких принципів належать:

- поєднання імперативних та диспозитивних методів правового регулювання сфери медіа (йдеться про баланс системи дозволів та заборон, у рамках якого учасники правовідносин набувають відповідні права, а також реалізують обов'язки);

- принцип доступності і гласності публічної інформації у сфері медіа (передбачає можливість задоволення інформаційних потреб через окремі медіа шляхом отримання та використання відкритої, офіційної інформації);

- принцип повноти, об'єктивності та достовірності інформації в медіа (передбачає максимально чіткі вимоги до інформації, яка поширюється в медіа);

- принцип двоєдності інформації та носія (механізми правового регулювання формуються на основі врахування авторського та суміжних прав, тобто права інтелектуальної власності);

- пріоритетність прав особистості та держави у сфері медіа (механізми правового регулювання медіасфери мають враховувати конституційне право громадян на приватність та виключне право держави на державну таємницю);

- принцип законності та верховенства права (регулювання діяльності ЗМІ відбувається з урахуванням норм чинного законодавства на основі рівності сторін);

- принцип відповідальності за правопорушення у сфері медіа (будь-які протиправні дії учасників сфери медіа повинні

отримувати належну правову оцінку у вигляді передбачених державою санкцій);

– пріоритетність інформаційної безпеки (діяльність у сфері медіа ґрунтується на загальних засадах інформаційної безпеки, належний рівень якої забезпечує нормальне функціонування інформаційної системи держави);

– комплексність правового регулювання медіасфери (нормативно-правове забезпечення сфери медіа відбувається на основі комплексного, всеосяжного підходу, в рамках якого враховуються всі наявні ризики, загрози та виклики).

Упродовж багатьох років сфера медіа залишалася однією з проблемних сфер інформаційної діяльності в державі. Прийняття нового закону, втім, стало поштовхом у розвитку відповідної галузі правового регулювання. Попереду шлях формування цілісного законодавства, а також відповідної судової практики. Однак уже зараз можна говорити про існування в Україні окремої галузі правового регулювання у сфері медіа.

Її завданням є унормування практичних питань діяльності ЗМІ; врегулювання механізмів взаємодії медіа та владних інституцій; визначення організаційних питань (створення ЗМІ, ліцензування та реєстрація тощо). На необхідності розвитку в Україні медіаправа наголошують наші європейські партнери, які в своїх рекомендаціях вказують на це, як на одну з умов успішної євроінтеграції нашої держави.

2.2. Предмет та методи медіаправа

Існування медіа права як окремої галузі правового регулювання не можливе без наявності предмета та відповідної методології. Предмет галузі права являє собою сукупність таких суспільних відносин, на які спрямована дія її норм. Під предметом медіаправа слід розуміти суспільні відносини, які виникають у процесі здійснення інформаційної діяльності ЗМІ та регламентовані чинним законодавством про медіа. Суспільні відносини, які становлять предмет медіа права мають такі ознаки:

– мають як майновий, так і немайновий, особистий характер, тобто інформація може бути як товаром, так і об'єктом права інтелектуальної власності;

- спрямовані на створення умов для одержання, використання, поширення та зберігання масової інформації;
- мають коло специфічних суб'єктів, які наділені відповідними правами та обов'язками;
- виникають, змінюються та припиняються з метою задоволення інформаційних потреб суспільства в масовій інформації;

Предмет медіаправа відображає різноманіття сфери діяльності ЗМІ. Більш конкретну уяву про предмет медіаправа дає перелік суспільних відносин, які входять до нього: 1) відносини, пов'язані з одержанням суб'єктами медіаінформації для задоволення інформаційних потреб; 2) відносини, що складаються в процесі створення та використання масової інформації суб'єктами відносин у сфері медіа; 3) відносини, які виникають під час поширення масової інформації відповідними суб'єктами, тобто супроводжують цей процес; 4) відносини, пов'язані зі зберіганням інформаційних ресурсів та створенням відповідних режимів доступу до них; 5) відносини, пов'язані із захистом права на інформацію; 6) відносини, які складаються у сфері міжнародної діяльності суб'єктів медіа; 7) відносини, які виникають у процесі реалізації органами державної влади своїх повноважень у сфері медіа; 8) відносини, які супроводжують притягнення до відповідальності за правопорушення законодавства у сфері медіа; 9) відносини, які виникають у процесі захисту працівників інформаційної сфери (журналісти, працівники ЗМІ); 10) відносини у сфері ліцензування та реєстрації ЗМІ.

Одним із основних критеріїв оцінки галузі права є метод правового регулювання. Під методом правового регулювання у сфері медіа слід розуміти комплекс спеціальних заходів та прийомів, за допомогою яких відбувається регламентація діяльності ЗМІ в державі. Методи правового регулювання дозволяють визначити характер впливу норм медіаправа на ті відносини, які становлять його предмет. Методи медіаправа слід поділити на загальнонаукові та спеціальні (галузеві). До загальнонаукових слід зарахувати такі:

1. Історичний метод – уможливорює відстежити історичні етапи становлення відносин у сфері медіа та визначити умови формування інформаційної системи держави. Історичний досвід

дуже часто використовується для розв'язання актуальних проблем сьогодення.

2. Аналітичний метод – дає можливість проаналізувати ті чи інші процеси в медіасфері, визначити ефективність відповідної державної політики та дослідити результати впровадження різних новацій.

3. Порівняльний метод – використовується для розвитку сфери діяльності медіа в Україні шляхом дослідження міжнародного досвіду правового регулювання.

4. Статистичний метод – є основою створення комплексу статистичних показників, які відображають ті процеси, що відбуваються в сфері медіа (довіра громадян до ЗМІ, відсоток україномовної інформаційної продукції тощо).

5. Стратегічний метод – дає можливість розробити науково обґрунтовані прогнози розвитку медіа сфери, спираючись на існуючі показники та окремі закономірності її розвитку. Стратегічний метод активно використовується під час розробки напрямів державної політики.

До спеціальних методів галузевого характеру слід зарахувати:

1. Владно-розпорядчий метод – це метод правового регулювання, який полягає у створенні розпорядчих приписів, за допомогою яких відбувається регламентація медіасфери. Даний метод установлює чіткий порядок здійснення діяльності ЗМІ.

2. Диспозитивний метод – це метод правового регулювання, суть якого полягає у наданні суб'єктам відносин у сфері медіа вибору шляхів реалізації ними своїх прав.

3. Метод індивідуалізації – це метод правового регулювання, який полягає в індивідуальному підході до окремих сфер діяльності медіа та врахуванні особливостей реалізації права на інформацію окремими суб'єктами означених правовідносин.

Такі категорії, як предмет та метод, є невід'ємними складовими правового регулювання суспільних відносин у сфері медіа. Маючи важливе значення для держави, сфера медіа потребує чіткого окреслення її предмета та закріплення дієвих методів правового регулювання. Подальший розгляд медіа права як галузі стає можливим завдяки дослідженню цих категорій, які дають уявлення про специфіку діяльності в Україні ЗМІ. Слід зазначити, що предмет та метод є фундаментальною основою для розробки засобів нормативно-правового регулювання сфери медіа, тобто створення відповідних правових джерел.

Важливість предмета та методології обумовлена їхнім системотвірним характером, який розкривається не тільки у напрямках державної політики, але й у відповідних механізмах взаємодії та координації. Предмет правового регулювання окреслює сферу впливу норм медіаправа, тобто визначає їхню дієвість. Методи медіаправа характеризують підходи держави до розбудови відповідних суспільних відносин, а також окреслюють інтереси держави, ЗМІ та споживачів медіапродукту.

2.3. Поняття та структура правовідносин у сфері медіа

Здійснення ЗМІ діяльності в Україні відбувається в рамках відповідних правовідносин. Під правовідносинами у сфері медіа слід розуміти суспільні відносини, які виникають у процесі виробництва та поширення медіапродукту та врегульовані нормами медіаправа. Ці правовідносини мають свої особливості, до числа яких належать такі, що:

- виникають відповідно до норм медіаправа, що встановлюють умови здійснення інформаційної діяльності ЗМІ;
- мають вольовий характер, тобто є виявом владно-розпорядчої діяльності органів державної влади в Україні;
- утворюють зв'язок між суб'єктами медіавідносин у вигляді комплексу юридичних прав та обов'язків, які мають забезпечити законність та верховенство права;
- основним їхнім об'єктом є масова інформація, спрямована на задоволення відповідних інформаційних потреб.

Правовідносини у сфері медіа як окремий різновид правових відносин мають свою чітко визначену структуру, тобто сукупність окремих складових, які взаємопов'язані між собою. Отже, структура правовідносин у сфері медіа – це внутрішня побудова, тобто комплекс елементів, наявність яких у сукупності утворює цілісні правовідносини. До структури правовідносин у сфері медіа входить суб'єкт, об'єкт та зміст. Суб'єкти правовідносин у сфері медіа – це особи, які є безпосередніми учасниками правовідносин і виступають як носії інформаційних прав та обов'язків. Слід зазначити, що для отримання статусу суб'єкта правовідносин у сфері медіа особа повинна мати правосуб'єктність, тобто мати відповідні права й можливість нести відповідальність за власні дії.

Невід'ємною складовою інформаційних правовідносин є об'єкт. Під об'єктом правовідносин у сфері медіа слід розуміти різні види інформації, права на інформацію, а також інші предмети, явища, події та факти, які здатні задовольнити інформаційні потреби суб'єктів правовідносин. Зміст інформаційних правовідносин – це комплекс суб'єктивних прав та обов'язків учасників правовідносин. Слід зазначити, що саме зміст визначає порядок діяльності суб'єктів. Під суб'єктивним правом учасників правовідносин у сфері медіа треба розуміти межі можливої поведінки суб'єктів, зафіксовані в нормах інформаційного права. Під суб'єктивним обов'язком суб'єктів правовідносин у сфері медіа слід розуміти ті обов'язкові межі поведінки учасників, які закріплені в нормах чинного законодавства та мають імперативний характер.

Правовідносини у сфері медіа виникають, змінюються та припиняються на підставі різних юридичних фактів. Під юридичними фактами слід розуміти обставини, наявність яких, згідно з нормами медіа права, слід пов'язувати з виникненням, зміною або припиненням відповідних правовідносин. У медіа праві юридичні факти поділяються на дії та події. Під діями слід розуміти активну поведінку суб'єктів правовідносин у сфері медіа (правомірну або неправомірну). Тобто дія – це вияв вольового фактора поведінки учасників правовідносин. Подія – це юридичний факт, який відбувається незалежно від волі особи, тобто це явище залежне від сил природи у різних її виявах або від інших сил, які поза впливом людини.

Отже події мають більш непередбачений характер, ніж дії особи, й здатні також призвести до виникнення, зміни та припинення правовідносин у сфері медіа. Ці правовідносини об'єктивні за своїм змістом, адже їхнє здійснення відбувається у різних сферах діяльності ЗМІ, до них слід зарахувати: 1) правовідносини у сфері одержання, використання, поширення та зберігання інформації; 2) правовідносини у сфері науково-дослідного та освітнього процесів; 3) правовідносини у сфері захисту права на інформацію та захисту суб'єктів відносин; 4) правовідносини у сфері міжнародної діяльності медіа. Різноманіття правовідносин вказує на необхідність застосування міждисциплінарних механізмів правового регулювання медіасфери.

2.4. Поняття та види джерел медіаправа

Існування будь-якої галузі права характеризується зовнішнім виявом, тобто наявністю відповідних джерел. У юридичній літературі використовують термін форма права, хоча поняття джерело та форми є тотожними, навіть у більшості випадків прийнято використовувати поняття джерело права. Під джерелом медіа права слід розуміти зовнішній вияв галузі, тобто її фундаментальну основу, без якої неможливо існування самостійної сфери правового регулювання. Фактично джерело медіаправа – це та форма, за допомогою якої відбувається регламентація сфери діяльності ЗМІ в Україні.

До джерел медіа права слід зарахувати нормативно-правові акти. Нормативно-правовий акт – це формально закріплене, загальнообов'язкове правило поведінки, виконання якого охороняється державою. До нормативно-правових актів слід зарахувати закони України, постанови Кабінету Міністрів України, укази Президента, підзаконні акти, акти органів місцевого самоврядування. Нормативні акти становлять інформаційне законодавство України та є основою правового регулювання сфери медіа. До джерел інформаційного права слід також зарахувати акти договірної характеру, тобто договори про виробництво інформаційної продукції або контенту, купівлю та продаж інформації, надання інформаційних послуг та ін.

Останнім часом сфера договірної регулювання медіасфери активно розвивається та має непогані перспективи. Це джерело правового регулювання відрізняється своєю індивідуальністю й локальністю, що обумовлено характером цивільно-правових договорів. До джерел медіаправа слід зарахувати також міжнародні угоди України в інформаційній сфері, які були ратифіковані Верховною Радою України. Міжнародно-правові норми є одним із основних чинників розвитку та вдосконалення законодавства України у сфері медіа. Наближення засобів правового регулювання медіасфери в Україні до світових стандартів дасть можливість зайняти нашій країні належне місце у світовому медіапросторі.

До джерел медіаправа неодмінно слід зарахувати судовий прецедент, що являє собою судову практику розгляду справ, пов'язаних із захистом права на інформацію або поновленням інших порушених прав у сфері інформаційної діяльності. Судова практика

має велике значення для формування напрямів державної політики України у сфері медіа та усунення недоліків відповідного законодавства України. Більшість джерел інформаційного права мають загальнодержавний характер, тобто діють на всій території України, а є джерела медіаправа, які мають локальний характер, наприклад, інструкції, статутні документи ЗМІ, розпорядження й накази, які видаються керівництвом окремих медіа. У даному випадку локальний характер зумовлений сферою дії означених джерел, що обмежена конкретним підприємством, установою або організацією.

Отже, зазначимо, що джерела медіаправа відіграють роль інструментів правового регулювання діяльності ЗМІ та фактично є втіленням правових норм, тобто їх “оболонкою”. Змістовність джерел медіаправа здебільшого зумовлює ефективність засобів правового регулювання, отже визначає дисципліну й порядок правовідносин у сфері медіа. На сучасному етапі розвитку законодавство України у сфері медіа тільки проходить етап становлення.

Проте останнім часом спостерігаються позитивні зрушення щодо наближення вітчизняного законодавства до світових рамкових стандартів правового регулювання сфери медіа. Значним поштовхом у цьому стало підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також активізація процесу міжнародного співробітництва у сфері незалежності та професійності медіа. Особлива увага приділяється питанням захисту в Україні автор-ського та суміжного прав, формуванню системи незалежних ЗМІ, а також створенню системи належних гарантій для журналістів, особливо тих, які висвітлюють події, перебуваючи в зоні бойових дій.

2.5. Законодавство України у сфері медіа

Однією з основних умов реалізації правовідносин у сфері медіа є нормативно-правове забезпечення останньої, яке відбувається за допомогою чинного законодавства України. Правове регулювання сфери медіа потребує деталізації окремих аспектів обігу масової інформації. Внаслідок цього, не є можливим створення кодифікованого акта в цій сфері. Отже, на даний час регламентація сфери медіа відбувається за допомогою нормативно-правових актів різних за статусом органів державної влади. Ураховуючи цю особливість, законодавство в сфері медіа на сьогодні складається з таких документів:

1. Конституція України – це Основний закон держави, якому належить провідне місце в системі нормативно-правових актів. У її статтях закріплено право громадян та юридичних осіб на інформацію. Зазначимо, що Конституція України є тією основою, на підставі якої відбувається процес створення законодавства України в сфері медіа. Отже, в цьому нормативно-правовому акті закріплені основоположні категорії, що стосуються інформаційних потреб суспільства, зокрема щодо доступу до масової інформації.

2. Закони – це нормативно-правові акти, які приймаються Верховною Радою України та мають вищу юридичну силу. Закони України регулюють основні аспекти діяльності у сфері медіа. Важливим законодавчим актом є Закон України “Про інформацію” від 2 жовтня 1992 р. У даному акті закріплені засади інформаційної діяльності, а статті закону регламентують питання видів інформації та режимів доступу до неї, захисту права на інформацію, аспекти міжнародного інформаційного співробітництва та державної інформаційної політики України тощо. Профільним законодавчим актом є Закон України “Про медіа” від 13 грудня 2022 р., який визначає питання забезпечення реалізації права на свободу вираження поглядів, права на отримання різнобічної, достовірної та оперативної інформації, права на забезпечення плюралізму думок і вільного поширення інформації, права на захист національних інтересів України та прав користувачів медіасервісів. Також закон містить норми щодо регулювання діяльності у сфері медіа, забезпечення справедливості та неупередженості, стимулювання конкурентного середовища, а також визначає порядок формування, діяльності та повноваження Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення. Крім зазначених документів, законодавство України у сфері медіа складається з великої кількості інших законів у сфері інформації, зокрема: Закон України “Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах” від 31 травня 2005 р. та ін. Законодавчі акти, які утворюють законодавство України у сфері медіа регулюють різні аспекти інформаційної діяльності, однак усі вони мають головну мету – забезпечення інформаційної безпеки держави та особистості. Для досягнення зазначеної мети законодавство України постійно вдосконалюється, намагаючись адекватно відповідати на ті загрози та виклики, які існують у суспільстві.

3. Акти Кабінету Міністрів України. Участь у нормативно-правовому забезпеченні діяльності у сфері медіа приймають підзаконні акти. Постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України – це нормативно-правові акти центрального органу виконавчої влади в Україні, за допомогою яких відбувається регламентація сфери медіа в державі. Слід зазначити, що ці акти мають більш прикладний характер, тобто вони стосуються практичної сфери діяльності. На відміну від законів акти Кабінету Міністрів України можуть прийматись на короткий термін або взагалі мати разовий характер. Прикладом таких нормативних актів може бути Постанова Кабінету Міністрів України “Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці” від 9 квітня 1993 р. У даному нормативному акті закріплено перелік тих відомостей, доступ до яких мають контролюючі органи та інші суб’єкти інформаційних відносин. У грудні 2005 р. Кабінет Міністрів України затвердив Постанову “Про затвердження Національної таблиці розподілу смуг радіочастот України”. У даному документі закріплено основні вимоги щодо розподілу та користування радіочастотами. Як приклад регулювання сфери медіа урядом слід навести декілька документів: Постанова Кабінету Міністрів України “Про умови оплати праці журналістів державних і комунальних засобів масової інформації” від 28 грудня 2016 р., Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про схвалення Стратегії розвитку читання на період до 2032 року “Читання як життєва стратегія” та затвердження операційного плану її реалізації на 2023–2025 роки” від 03 березня 2023 р.

4. Акти Президента України. Невід’ємним елементом законодавства України у сфері медіа є Укази Президента України це нормативно-правові акти, які приймаються Главою держави та спрямовані на забезпечення законності й конституційності в інформаційній сфері. Прикладом таких документів є Указ Президента України “Про доктрину інформаційної безпеки України” від 25 лютого 2017 р., у якому Президент України затверджує комплекс першочергових, невідкладних заходів, спрямованих на забезпечення інформаційної безпеки України. Особливу актуальність даного указу обумовлено подальшим інтеграційним процесом у державі та жорсткою міжнародною конкуренцією в інформаційному просторі, який вже давно став головною ареною боротьби національних інтересів держави.

5. Рішення Конституційного Суду України. Акти Конституційного Суду України мають не тільки характер тлумачення, тобто роз'яснення тих чи інших статей законів або Конституції України, але й спрямовані на перевірку чинного інформаційного законодавства України на конституційність. Іншими словами, суб'єкти правовідносин у сфері медіа мають право звернення до Конституційного Суду України з запитом про відповідність окремих законів чи інших нормативно-правових актів Конституції України. Конституційна юрисдикція дає можливість знизити до мінімуму випадки прийняття нормативно-правових актів, які б порушували або зменшували обсяг прав громадян на інформацію.

2.6. Міжнародні договори України в медіасфері

До засобів нормативно-правового регулювання правовідносин у сфері медіа в Україні, крім норм національного законодавства, слід зарахувати міжнародні договори України в інформаційній сфері, які у встановленому порядку ратифіковані Верховною Радою України та стали частиною національного законодавства. Під міжнародним договором слід розуміти угоду двох або більше країн з приводу виникнення, зміни або припинення відносин у різних сферах діяльності. Отже, міжнародні договори в сфері медіа – це угода держав, на підставі якої у сторін виникають взаємні права та обов'язки у сфері одержання, використання, поширення, обміну та зберігання масової інформації. Зазначимо, що міжнародно-правові норми, які містяться в договорах, суттєво впливають на національне законодавство України обумовлюючи тенденції його розвитку. Метою укладання міжнародних договорів у сфері медіа є створення умов для спрощення та гармонізації інформаційних відносин на державному рівні. Тобто укладання міжнародних договорів допомагає усунути зайві правові бар'єри, які гальмують процес розвитку міжнародних відносин у сфері медіа. Міжнародні договори в інформаційній сфері слід поділяти так:

1. Міжурядові угоди, які укладаються на рівні урядів держав. До таких угод слід зарахувати Угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про співробітництво в галузі інформації (2008 р.).

2. Міжвідомчі угоди, які укладаються на рівні державних установ та комітетів. До таких угод слід зарахувати: Угоди про співробітництво між Державним комітетом телебачення та

радіомовлення України та Ізраїльським телерадіомовним комітетом (1995 р.).

3. Галузеві угоди, які укладаються на рівні окремих державних установ та мають внутрігалузевий характер. До таких угод слід зарахувати: Програму співробітництва між Україною та Португальською Республікою в галузі освіти, мови, науки і вищої освіти, культури, молоді та ЗМІ (2003 р.).

Міжнародні договори, як і деякі нормативні акти, можуть бути укладені лише для реалізації окремих юридичних фактів, хоча в більшості випадків міжнародні договори у сфері медіа мають стратегічний характер. Важливе значення також мають міжнародно-правові акти, в яких закріплюються стандарти функціонування системи ЗМІ. Ці документи визначають перспективи розвитку медіаправа. Як приклад наведемо такі документи: 1) Конвенція Ради Європи про доступ до офіційних документів від 01 грудня 2020 року; 2) Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи про захист журналістів за умов конфліктів і тиску від 03 травня 1996 року; 3) Всесвітня конвенція про авторське право від 06 вересня 1952 року; 4) Конвенція про кіберзлочинність від 23 листопада 2001 року; 5) Декларація про свободу комунікацій в Інтернет від 23 травня 2003 року; 6) Конвенція Ради Європи “Про захист осіб у зв’язку з автоматизованою обробкою персональних даних” від 28 січня 1981 р.

Також можна назвати такі міжнародно-правові акти, які мають більш прикладний характер, тобто орієнтовані на медіасферу: 1) Рекомендації 582 (1970) “Про медіа масових комунікацій та права людини”; 2) Рекомендації 747 (1975) “Про концентрацію преси”; 3) Рекомендації 834 (1978) “Про загрози перед свободою преси та телебаченням”; 4) Рекомендації 1407 (1999) “ЗМІ та культура демократії”; 5) Рекомендації 1506 (2001) “Про свободу вираження поглядів та інформації у ЗМІ в Європі”.

Важливість міжнародно-правових джерел у медіаправі обумовлена транснаціональним характером обігу масової інформації. Діяльність іноземних інформаційних агентств, поширення аудіовізуального продукту в європейські країни, імпорт інформації – все це реалії сьогодення. У таких умовах, необхідно збалансувати міжнародний і національний рівні правового регулювання медіа. Це відбувається шляхом імплементації, адаптації, уніфікації та гармонізації. Відповідні механізми вже містяться в національних стратегіях розвитку медіа.

РОЗДІЛ 3 ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ОКРЕМИХ СУБ'ЄКТІВ МЕДІАПРАВА

3.1. Суб'єкти у сфері аудіовізуальних медіа

Значний обсяг медіапростору заповнюють так звані “аудіо-візуальні медіасервіси”, які передбачають редакційний контроль. До числа таких сервісів законодавство зараховує:

- радіомовлення (діяльність із розповсюдження радіопрограм для одночасного масового приймання користувачами на основі розкладу програм, створеного радіомовником);

- телевізійне мовлення (діяльність із розповсюдження аудіовізуальних програм для одночасного масового приймання користувачами на основі розкладу програм, створеного телемовником);

- аудіальний медіасервіс на замовлення (діяльність із надання доступу до радіопрограм для прослуховування в момент, обраний користувачем, за його індивідуальним замовленням на основі каталогу програм, створеного відповідним суб'єктом);

- аудіовізуальний медіасервіс на замовлення (діяльність із надання доступу до аудіовізуальних програм для перегляду в момент, обраний користувачем, за його індивідуальним замовленням на основі каталогу програм, створеного відповідним суб'єктом).

З урахуванням специфіки наведених медіасервісів, у законодавстві чітко регламентовано статус суб'єкта у сфері аудіовізуальних медіа, під яким слід розуміти особу, що здійснює редакційний контроль щодо створення або добору, організації та поширення масової інформації під час надання аудіовізуального медіасервісу. До таких суб'єктів належать:

- радіомовник – особа, яка здійснює добір радіопрограм та їх організацію в хронологічному порядку (створює радіоканал) та надає їх для одночасного масового та індивідуального приймання користувачами;

- телемовник – особа, яка здійснює добір аудіовізуальних програм, їх організацію в хронологічному порядку (створює телеканал) та надає їх для одночасного масового та індивідуального приймання користувачами;

- суб'єкт у сфері аудіального (аудіовізуального) медіасервісу на замовлення – особа, яка здійснює добір радіопрограм чи

аудіовізуальних програм, їх організацію за певною структурою (створює каталог програм) та надає доступ до них користувачам за індивідуальним замовленням.

В Законі України “Про медіа” також визначено правовий статус особливих суб’єктів у медіасфері, зокрема: 1) суб’єкт у сфері суспільних аудіовізуальних медіасервісів; 2) суб’єкт у сфері аудіовізуальних медіасервісів іномовлення; 3) суб’єкти у сфері місцевих публічних аудіовізуальних медіасервісів та аудіовізуальних медіасервісів громад; 4) суб’єкт у сфері парламентського мовлення. До всіх означених суб’єктів законодавство ставить вимоги, дотримання яких забезпечує їхнє санкціонування, тобто легітимізацію. Так установлено, що суб’єктами у сфері аудіовізуальних медіа можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які мають місце проживання в Україні, зареєстровані в установленому законодавством порядку юридичні особи України.

Окремо в чинному законодавстві прописано статус публічних аудіовізуальних медіа, які представлені такими видами: 1) національні публічні аудіовізуальні медіа (суспільні аудіовізуальні медіа та аудіовізуальні медіа іномовлення); 2) місцеві публічні аудіовізуальні медіа; 3) аудіовізуальні медіа громад. Суб’єктами у сфері суспільних аудіовізуальних медіа є: акціонерне товариство “Національна суспільна телерадіокомпанія України”; Державне підприємство “Мультимедійна платформа іномовлення України”, комунальні некомерційні підприємства, засновані органами місцевого самоврядування, в тому числі на основі договору про співробітництво; непідприємницькі товариства, не менш як 50 відсотків статутного капіталу яких належить органам місцевого самоврядування.

В умовах децентралізації влади, значна увага приділяється правовому статусу суб’єктів у сфері місцевих публічних аудіовізуальних медіа, які діють у територіальних громадах сіл, селищ та міст, у тому числі в об’єднаних територіальних громадах сіл, селищ та міст, а також у громадах областей та регіонів. До числа таких суб’єктів законодавство зараховано: 1) громадські об’єднання, а також засновані ними установи; 2) непідприємницькі товариства; 3) підприємства, що створені для некомерційної діяльності.

3.2. Статус суб'єктів у сфері друкованих медіа

Друковані ЗМІ є невід'ємною частиною медіасфери, хоча треба визнати, що останнім часом їх витісняють онлайнмедіа. Попри це в чинному законодавстві врегульовані окремі питання суб'єктного складу в цьому сегменті медіапростору. Друковане медіа – це медіа, що здійснює поширення інформації у текстовій чи візуальній формі на друкованих носіях, однотипно оформлене, виходить у світ через певні проміжки часу впродовж року (у міру настання відповідного періоду або накопичення матеріалу). В свою чергу, суб'єктом у сфері друкованих медіа вважається особа, яка здійснює редакційний контроль щодо створення або добору, організації та поширення масової інформації у формі друкованого медіа.

У якості суб'єктів у сфері друкованих медіа слід розглядати: громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які мають місце проживання в Україні, а також зареєстровані в установленому порядку юридичні особи України. Слід враховувати певні обмеження щодо суб'єктного складу, які пов'язані з імовірним конфліктом інтересів та корупційними ризиками. Так, суб'єктом у сфері друкованих медіа не може бути особа, до структури власності якої входять державні органи, органи місцевого самоврядування, їх асоціації, а також юридичні особи, засновані такими органами, крім наукових установ, закладів освіти та закладів культури.

3.3. Становище суб'єктів у сфері онлайн-медіа

Протягом останнього десятиліття посилюються позиції онлайн-медіа, які відвойовують власну аудиторію. Зручність та оперативність оновлення інформації – це напевно найбільші переваги цього виду медіа. Виходячи з норм законодавства, онлайн-медіа представляють собою вид медіа, що регулярно поширює інформацію у текстовій, аудіо-, аудіовізуальній чи іншій формі в електронному (цифровому) вигляді за допомогою мережі Інтернет на власному веб-сайті. З урахуванням специфіки онлайн-медіа, визначено систему суб'єктів, тобто осіб, які здійснюють редакційний контроль щодо створення або добору, організації та поширення масової інформації у формі онлайн-медіа.

Суб'єктний склад онлайн-медіа представлений учасниками правовідносин, такими як: громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які проживають в Україні, а також зареєстровані в установленому порядку юридичні особи України. Причому, до числа суб'єктів онлайн-медіа не належать: 1) особи, які регулярно поширюють масову інформацію під своїм редакційним контролем через власні облікові записи на платформах спільного доступу до інформації; 2) особи, до структури власності яких входять державні органи, органи місцевого самоврядування, їх об'єднання, а також юридичні особи, засновані такими органами, крім наукових установ, закладів освіти та закладів культури. Такі обмеження обумовлені вимогами об'єктивності та достовірності інформації в онлайн-медіа. Також ідеться про наявність у суб'єкта онлайн-медіа особливого статусу, який передбачає відповідальність за поширення недостовірної інформації. На перший план для онлайн-медіа виходять безпекові питання, тобто захист персональних даних, створення обмежених умов доступу до окремого контенту дітей, а також недопущення поширення в Україні наративів держави-агресора, яка застосовує інформаційний тероризм проти України.

3.4. Статус провайдерів аудіовізуальних сервісів

В умовах науково-технічного прогресу та інформатизації особливої популярності набуває цифрове, кабельне чи супутникове телебачення, а також інші сервіси, пов'язані з наданням користувачам доступу до телеканалів та радіоканалів незалежно від обраної технології в межах визначених пакетів телеканалів і радіоканалів. Відповідні інформаційні послуги надаються провайдерами, статус яких також регламентований Законом України "Про медіа". Провайдером аудіовізуальних сервісів вважається особа, яка здійснює і є відповідальною за добір та організацію в пакети телеканалів і радіоканалів, а також надання користувачам доступу до таких пакетів на договірній основі самостійно чи за участі постачальника електронних комунікаційних мереж, який укладає відповідний договір з користувачем.

Територіальна категорія, в межах якої діє провайдер аудіовізуальних сервісів, поділяється на такі види: 1) загальнонаціональна категорія (населені пункти не менше ніж половини

областей України); 2) регіональна категорія включає населені пункти декількох, але не більше ніж половини областей України); місцева категорія (включає населені пункти в межах однієї області України). Зазначимо, подібний поділ притаманний і для каналів мовлення та багатоканальних електронних комунікаційних мереж).

Провайдери аудіовізуальних сервісів проходять процедуру реєстрації та набувають статусу юридичної особи або фізичної особи-підприємця. Ця вимога пов'язана з персоналізацією обов'язків, які держава покладає на провайдерів. Це стосується зокрема і обов'язку укласти договори щодо використання об'єктів авторського права і суміжних прав із правовласниками телеканалів або радіоканалів до надання їх користувачеві. Також провайдери згідно з нормами законодавства зобов'язані повідомляти користувачів своїх сервісів про: 1) зміну типу або складу пакета телеканалів та радіоканалів, доступ до якого він надає; 2) зміну розміру користувацької плати та порядку її оплати чи форми розрахунків. Подібна вимога є гарантією захисту прав користувачів медіа-сервісів, які повинні своєчасно знати про зміну умов договору з провайдером.

Також на законодавчому рівні встановлена низка обов'язків провайдерів щодо якості контенту, а саме: 1) обов'язок забезпечення доступу користувачів до універсального медіасервісу; 2) обов'язок ведення обліку кількості користувачів своїх медіа-сервісів; 3) обов'язок обмеження доступу до контенту, який заборонено для дітей; 4) обов'язок включати до пакетів виключно телеканали та радіоканали, які отримали ліцензію на мовлення чи дозвіл на тимчасове мовлення. Поряд із цим провайдери, наділені законодавством певними правами, до числа яких належать: 1) право визначати кількість, типи та склад пакетів телеканалів та радіоканалів, які пропонуються користувачам; 2) право встановлювати розмір користувацької плати за різні пакети телеканалів та радіоканалів, а також порядок її оплати і форми розрахунків.

3.5. Становище провайдерів платформ спільного доступу до відео

В умовах зростання ролі мережі Інтернет у суспільній комунікації, а також трансформації окремих суспільних інститутів, відбувається актуалізація платформ спільного доступу до

відео. Вони являють собою сервіс, основним призначенням якого є поширення для загальної аудиторії з інформаційною, розважальною чи навчальною метою програм та користувацького відео, щодо яких провайдер платформи спільного доступу до відео не здійснює редакційного контролю (редакційної відповідальності), за допомогою електронних комунікаційних мереж. Тобто йдеться про створення своєрідних майданчиків, адміністратори яких просто розміщують контент для користувачів, наприклад, веб-сайти.

Провайдерами таких платформ, відповідно до законодавства, є зареєстровані юридичні особи або фізичні особи-підприємці. На рівні законодавства встановлені обов'язки таких провайдерів, зокрема: 1) розміщення умов користування сервісом платформи спільного доступу до відео; 2) встановлення для користувачів заборони на поширення програм та іншої інформації, яка порушує авторське право та суміжні права; 3) забезпечення перевірки віку користувача перед отриманням доступу до інформації; 4) створення можливості для реалізації користувачами права на спростування та відповідь; 5) упровадження ефективних заходів та інструментів медіаграмотності, користувачів. Поряд із цим, для провайдерів встановлено заборону на обробку зібраних персональних даних дітей з комерційною метою.

3.6. Статус постачальників електронних комунікаційних послуг

Однією зі сфер діяльності, яка частково врегульована законодавством про медіа, є надання електронних комунікаційних послуг. Більшість питань у цій сфері врегульовані Законом України “Про електронні комунікації” від 16 грудня 2020 р. Електронні комунікаційні послуги являють собою послуги, які полягають у прийманні або передачі інформації через електронні комунікаційні мережі, крім послуг з редакційним контролем змісту інформації, що передається за допомогою електронних комунікаційних мереж і послуг. У якості прикладу слід навести пошукові системи, електронні засоби навчання та освіти, ЗМІ в мережі Інтернет. Зы свого боку, електронна комунікаційна мережа – це комплекс технічних засобів електронних комунікацій та споруд, призначених для надання електронних комунікаційних послуг.

Суб'єкти, які надають такі послуги, називаються постачальниками – особи, які здійснюють розповсюдження пакетів телеканалів та радіоканалів в ефірній багатоканальній електронній комунікаційній мережі відповідно до ліцензії. У даному випадку, постачальником електронних комунікаційних послуг може бути виключно юридична особа, а кінцевим бенефіціаром (власником) постачальника – виключно громадянин України. Означена вимога обумовлена тим, що ця сфера має принципове значення для забезпечення інформаційної безпеки України. Саме тому, законодавством установлені такі досить чіткі вимоги.

Постачальники надають послуги тільки тим суб'єктам, які у сфері аудіовізуальних медіа, які отримали ліцензію на мовлення у відповідній ефірній багатоканальній електронній комунікаційній мережі. Якщо ліцензія такого суб'єкта анулюється, то постачальник автоматично припиняє надання послуг. Причому одна й та сама особа не може бути одночасно постачальником електронних комунікаційних послуг та провайдером аудіовізуальних сервісів. Це має важливе значення для захисту авторського та суміжних прав, а також уникнення конфлікту інтересів та монополізації окремих сегментів медіаринку.

Чинним законодавством урегульоване питання максимально граничних тарифів на послуги постачальників. Ці тарифи повинні відповідати певним принципам, таким як: економічна обґрунтованість, об'єктивність, недискримінація, а також відповідність тарифів принципам ціноутворення у сфері електронних комунікацій. Утім ці тарифи повинні формуватися з урахуванням граничного нормативу рентабельності постачальників електронних комунікаційних послуг та переліку допустимих прямих витрат постачальників, які враховуються під час розрахунку такого нормативу. Тобто в чинному законодавстві враховані не тільки інтереси держави та користувачів послуг, а й самих постачальників. Це відповідає принципу соціальної справедливості, оскільки суб'єкти господарювання повинні мати всі практичні інструменти захисту власних прав, зокрема права на свободу підприємницької діяльності та вираження поглядів. Це одна із основних засад функціонування європейського інформаційного простору.

РОЗДІЛ 4 ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ У СФЕРІ МЕДІА

4.1. Характеристика процедури ліцензування у сфері медіа

Однією з правових підстав діяльності суб'єктів у сфері медіа є процедура ліцензування, котра являє собою особливий порядок санкціонування діяльності медіа, що здійснюють уповноважені органи виконавчої влади. За чинним законодавством, ліцензуванню підлягає виключно мовлення з використанням радіочастотного спектра та постачання електронних комунікаційних послуг для потреб такого мовлення. Процедура ліцензування здійснюється Національною радою з питань телебачення і радіомовлення на конкурсних засадах. На отримання ліцензії поза конкурсом можуть розраховувати тільки суспільні медіа (Національна суспільна телерадіокомпанія України). Після отримання ліцензії суб'єкт медіа набуває право розпочати свою діяльність із використанням радіочастотного спектра.

Зазначимо, що відповідно до законодавства, ліцензія видається строком на десять років. Для забезпечення об'єктивності та неупередженості, ліцензування суб'єктів медіа здійснюється на конкурсних засадах. Конкурс оголошується за таких підстав: 1) наявності можливості та умов користування радіочастотним спектром у відповідних смугах радіочастот, на яких ще не відбувалося мовлення; 2) збільшення кількості каналів у ефірній багатоканальній електронній комунікаційній мережі; 3) закінчення строку дії або анулювання ліцензії попереднього ліцензіата; 4) запровадження нової технології або зміна стандарту (радіотехнології) мовлення, що передбачає створення нових ефірних багатоканальних електронних комунікаційних мереж.

Оголошення конкурсу та формування його умов здійснюється Національною радою з питань телебачення і радіомовлення, про що повідомляється на її офіційному веб-сайті. Цей орган також формує перелік вимог до майбутніх ліцензіатів, до яких можуть входити: 1) наявності власних чи орендованих технічних засобів електронних комунікацій; 2) наявності плану побудови ефірної цифрової багатоканальної електронної комунікаційної мережі; 3) проведений розрахунок рівня рентабельності елект-

ронних комунікаційних послуг; 4) розрахунок необхідної кількості каналів ефірної цифрової багатоканальної електронної комунікаційної мережі.

Перед початком конкурсу вирішується питання про допуск претендентів, на основі поданих ними документів. Сам конкурс проводиться не пізніше ніж через три місяці після закінчення кінцевого терміну подання заяв на участь у ньому, але не раніше ніж через один місяць після закінчення такого терміну. Конкурс проводиться у форматі відкритого засідання на якому розглядаються подані заяви, заслуховуються представники претендентів та визначається переможець конкурсу. Для визначення переможця конкурсу використовується система критеріїв, до якої входять: 1) запропоновані учасником обсяги поширення національного продукту; 2) запропоновані учасником обсяги поширення передбачених умовами ліцензії програм; 3) наявність в учасника досвіду діяльності у сфері медіа. За користування ліцензією суб'єкт сплачує ліцензійний збір, який розраховується за визначеною законодавством методикою.

Після сплати ліцензійного збору суб'єкт отримує ліцензію, яку він у подальшому може продовжити. Для продовження строку дії ліцензії, ліцензіат заздалегідь подіє до Національної ради з питань телебачення і радіомовлення відповідну заяву за встановленою формою. Таким чином, процедура ліцензування передбачена для того, щоб допустити в медіа-простір тільки тих суб'єктів, які мають усі технічні, фінансові та правові можливості для забезпечення користувачів якісним медіапродуктом. Тобто це специфічний механізм, який має дозвільний характер, і в якому виявляються ознаки державного регулювання медіасфери.

4.2. Загальні умови та процедура реєстрації суб'єктів у сфері медіа

Після здійснення процедури ліцензування відбувається реєстрація шляхом внесення до Реєстру суб'єктів у сфері медіа відповідних даних. Законодавством передбачена обов'язкова та добровільна реєстрація. В обов'язковому порядку реєструються суб'єкти, що здійснюють мовлення без використання радіочастотного спектра, суб'єкти у сфері аудіовізуальних медіа на замовлення, провайдери аудіовізуальних сервісів та провай-

дери платформ спільного доступу до відео. Добровільний характер передбачений для суб'єктів у сфері друкованих медіа та онлайн-медіа. Заявник набуває статусу суб'єкта у сфері медіа та має право розпочинати відповідну діяльність з дня внесення до реєстру інформації про його реєстрацію. Документом, який підтверджує факт державної реєстрації є витяг із реєстру.

У нормах Закону України “Про медіа” передбачені підстави відмови в реєстрації, зокрема: 1) подання заявником неповної або недостовірної інформації; 2) невідповідність структури власності заявника вимогам законодавства; 3) несплата заявником реєстраційного збору; 4) застосування до заявника санкції у вигляді заборони здійснювати діяльність у сфері медіа. Реєстр суб'єктів у сфері медіа ведеться Національною радою з питань телебачення і радіомовлення з використанням спеціально розробленої автоматизованої апаратно-програмної системи, що має взаємодіяти з іншими державними електронними реєстрами.

До нього вносяться тільки відомості про суб'єктів у сфері медіа, що отримали ліцензію або зареєстровані, а також про зареєстровані іноземні лінійні медіа. Відомості з реєстру використовуються для ведення статистики, зокрема щодо кількості суб'єктів у сфері медіа за кожним різновидом діяльності та за територіальною категорією. Вони використовуються для аналітичного забезпечення та стратегічного планування розвитку медіа-сфери. Також практика ведення реєстру необхідна для захисту прав самих суб'єктів та інтересів держави.

4.3. Порядок реєстрації іноземних медіа в Україні

Процедура реєстрації іноземних медіа, які поширювалися на території України провайдерами аудіовізуальних сервісів, відбувається з певними особливостями й тому врегульована окремо в чинному законодавстві України. Перш за все, заява про реєстрацію подається провайдерами через електронний кабінет. У цій заяві вказуються важливі дані, зокрема: опис іноземного лінійного медіа, що реєструється; його формат та логотип тощо. Для іноземних медіа, як і для вітчизняних, процедура реєстрації платна.

Законом України “Про медіа” передбачені певні підстави для відмови в реєстрації іноземних медіа в Україні, а саме: 1) якщо під час офіційного моніторингу встановлено, що іноземне медіа

два чи більше разів порушило вимоги Європейської конвенції про транскордонне телебачення, інших міжнародних договорів; 2) якщо виявлено, що заявником на дату подання заяви було подано недостовірні відомості про іноземне медіа; 3) якщо виявлено факти порушення вимог Закону України “Про рекламу” щодо оплати юридичній особі України реклами, розміщеної на території України; 4) якщо до іноземного медіа застосовано санкції у вигляді заборони поширення на території України. Аналогічні підстави застосовуються для скасування реєстрації іноземного медіа в Україні.

Однак у даному випадку вони дещо розширені та включають наявність рішення суду про скасування реєстрації. У разі скасування реєстрації іноземного медіа, його провайдери в Україні зобов’язані припинити його поширення негайно. Втім передбачена можливість оскарження рішення про скасування реєстрації іноземного медіа в Україні в суді. Отже, якщо є відповідне рішення суду, то Національна рада з питань телебачення і радіомовлення зобов’язана поновити реєстрацію. Означені правові засоби захисту прав суб’єктів медіа обумовлені необхідністю гарантування свободи слова та права громадян на задоволення інформаційних потреб, у тому числі й через користування іноземними медіа.

РОЗДІЛ 5

ПРАВОВИЙ СТАТУС НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ

5.1. Склад та порядок формування Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення

Закон України “Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення” № 538/97-ВР від 23 вересня 1997 р., яким визначалися правові засади діяльності Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення конституційного, постійно діючого, колегіального, наглядового та регулюючого державного органу в галузі телерадіомовлення, втратив чинність на підставі Закону України “Про медіа” № 2849-ІХ від 13 грудня 2022 р. Таким чином, правовий статус Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення регулюється нині виключно Законом України “Про медіа”.

Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення є незалежним постійно діючим колегіальним державним органом, що діє на підставі Конституції України, Закону України “Про медіа” та інших законів України і здійснює державне регулювання, нагляд та контроль у сфері медіа. Також Національна рада виступає колегіальним державним органом, який здійснює свої повноваження самостійно, незалежно від інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб.

Слід підкреслити, що Національна рада здійснює свою діяльність на принципах верховенства права, законності, незалежності, об’єктивності, передбачуваності, правової визначеності, компетентності, професійності, колегіальності розгляду і вирішення питань, обґрунтованості прийнятих рішень, відкритості і публічності. Крім того, Національна рада здійснює державне регулювання та нагляд у сфері медіа, базуючись на принципах пропорційності, прозорості та недискримінації, а саме: дії та рішення Національної ради повинні бути необхідними і мінімально достатніми для досягнення основних завдань державної політики у сфері медіа, рішення Національної ради повинні бути належним чином обґрунтовані та повідомлені

суб'єктам, яких вони стосуються, у строки та в порядку, передбачені Законом України “Про медіа”.

Національна рада складається з восьми осіб, при цьому Верховна Рада України і Президент України призначають по половині складу Національної ради. Національна рада є повноважною в разі призначення не менше шести її членів. Повноваження члена Національної ради починаються з дня набрання чинності рішенням відповідного суб'єкта про його призначення і тривають п'ять років. Після закінчення п'ятирічного строку повноважень член Національної ради продовжує виконувати свої обов'язки до дня набрання чинності рішенням відповідного суб'єкта про призначення нового члена Національної ради. Також законом визначено певні обмеження – одна й та сама особа не може бути призначена членом Національної ради більше ніж два терміни підряд.

Добір і призначення кандидатів на посаду члена Національної ради відбувається на конкурсних засадах із дотриманням принципів законності, відкритості, гласності, рівності прав кандидатів, недискримінації, незалежності, неупередженого ставлення до кандидатів та відповідно до вимог Закону України “Про медіа”, а саме:

1) членом Національної ради може бути особа, яка відповідає таким вимогам: є громадянином України та проживає в Україні не менше п'яти останніх років; має вищу освіту; має досвід роботи в галузі медіа, електронних комунікацій, права не менше п'яти років; володіє державною мовою відповідно до рівня, визначеного Національною комісією зі стандартів державної мови.

2) не може бути членом Національної ради особа: котра має громадянство чи підданство іншої держави; яка за рішенням суду визнана недієздатною або дієздатність якої обмежена; яка має судимість за вчинення кримінального правопорушення, якщо така судимість не погашена або не знята в установленому законом порядку; яка за вироком суду, що набрав законної сили, позбавлена права займатися діяльністю, пов'язаною з виконанням функцій держави, або обіймати відповідні посади; на яку поширюються приписи Закону України “Про очищення влади”; яка є кінцевим бенефіціарним власником, ключовим учасником чи власником істотної участі ліцензіатів або реєстрантів, а також ліцензіатів або реєстрантів у сфері електронних комунікацій.

Призначення членів Національної ради Верховною Радою регулюється Законом України “Про медіа”. Отже, Верховна Рада України приймає рішення про призначення на посади члена Національної ради та про звільнення з посади члена Національної ради відкритим голосуванням, більшістю голосів народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України, про що оформляється відповідна постанова Верховної Ради України. Вакантними вважаються всі посади членів Національної ради, повноваження яких припинені постановою Верховної Ради України або достроково припинені. Не вважається вакантною посада члена Національної ради, якщо його повноваження припинені після оголошення конкурсу – для таких посад оголошується окремий конкурс. Верховна Рада України призначає нового члена (членів) Національної ради протягом трьох місяців з дня закінчення строку повноважень члена (членів) Національної ради, який був призначений Верховною Радою України. Член Національної ради продовжує виконувати обов’язки до дня призначення нового члена (членів) Національної ради Верховною Радою України, крім випадків дострокового припинення повноважень.

Порядок призначення членів Національної ради Президентом України також визначено Законом України “Про медіа”. Отже, для проведення добору кандидатів на посаду члена (членів) Національної ради Президент України утворює конкурсну комісію у складі п’яти осіб. Діяльність конкурсної комісії та проведення добору забезпечує офіс Президента України. Не пізніше ніж за 90 днів до дня закінчення строку повноважень члена Національної ради, призначеного Президентом України, або впродовж семи днів після дострокового припинення повноважень члена Національної ради конкурсна комісія забезпечує оприлюднення на офіційному веб-сайті Президента України, а також у медіа, оголошення про добір кандидатур на посаду члена (членів) Національної ради за квотою Президента України. Пропозиції щодо кандидатур приймаються конкурсною комісією впродовж 21 дня з моменту оприлюднення оголошення. Упродовж 14 днів після закінчення терміну прийняття пропозицій щодо кандидатур на посаду члена (членів) Національної ради конкурсна комісія попередньо обговорює запропоновані кандидатури і вносить на розгляд Президенту України відповідне подання за кожною кандидатурою з

висновками і рекомендаціями, з урахуванням гендерного складу Національної ради на момент призначення та наданням переваги представникам статі, кількість представників якої є меншою. У разі невідповідності кандидатури конкурсна комісія зазначає підставу невідповідності та можливість чи неможливість її усунення.

Таким чином, Президент України призначає на вакантну посаду члена Національної ради особу з числа кандидатів, рекомендованих конкурсною комісією, з урахуванням гендерного складу Національної ради на момент призначення та наданням переваги представникам статі, кількість представників якої є меншою.

5.2. Повноваження Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення

У нормах Закону України “Про медіа” визначено повноваження Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення. Отже, Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення:

- бере участь у розробці та реалізації державної політики у сфері медіа;
- розробляє та затверджує Стратегію діяльності Національної ради, вносить до неї зміни;
- розробляє та затверджує План реалізації Стратегії діяльності Національної ради, вносить до нього зміни;
- здійснює аналіз стану розвитку сфери медіа, проводить (замовляє) дослідження у сфері медіа, у тому числі дослідження потреб користувачів в отриманні інформації та дослідження, необхідні для розроблення Стратегії діяльності Національної ради (змін до неї) та Плану реалізації Стратегії;
- відповідно до Плану реалізації Стратегії ухвалює рішення щодо необхідності створення каналів мовлення та багатоканальних електронних комунікаційних мереж, що передбачають використання радіочастотного спектра, визначає умови ліцензій та проводить конкурси на отримання ліцензій;
- визначає кількість каналів мовлення та ефірних багатоканальних електронних комунікаційних мереж для кожної територіальної категорії;
- визначає порядок замовлення розрахунків щодо можливості та умов користування радіочастотним спектром для потреб

мовлення, в тому числі для потреб тимчасового мовлення, з метою створення каналів мовлення та/або ефірних багатоканальних електронних комунікаційних мереж;

- замовляє розрахунки щодо можливості та умов користування радіочастотним спектром для створення каналів мовлення, у тому числі для потреб тимчасового мовлення, та/або ефірних багатоканальних електронних комунікаційних мереж;

- бере участь у розробці та погоджує проект Плану розподілу і користування радіочастотним спектром в Україні;

- ухвалює рішення про зміну стандартів (радіотехнологій), за яких кількість каналів мовлення та/або ресурси багатоканальної електронної комунікаційної мережі не зменшуються та які не потребують анулювання чинних ліцензій ліцензіатів;

- на виконання рішень уповноважених органів про припинення використання стандарту (радіотехнології) аналогового телевізійного мовлення ухвалює рішення про припинення використання такого стандарту (радіотехнології) ліцензіатами;

- ухвалює рішення щодо належності медіасервісів до таких, що спрямовані на територію та аудиторію України;

- веде переговори з уповноваженими представниками провайдерів платформ спільного доступу до інформації, аудіовізуальних медіасервісів на замовлення, що не підпадають під юрисдикцію України, та підписує з ними договори або меморандуми;

- звертається до іноземних провайдерів аудіовізуальних медіасервісів на замовлення, а також провайдерів платформ спільного доступу до інформації (у тому числі іноземних) щодо обмеження поширення на території України програм та/або користувацької інформації, у тому числі користувацького відео, що порушують вимоги закону;

- звертається до уповноважених представників пошукових систем (у тому числі іноземних) з вимогами вилучення в результатах пошуку, що видаються за запитами користувачів, а також у каталогах такої пошукової системи посилань на інформацію, що порушує вимоги закону та за поширення якої до суб'єкта у сфері медіа застосовано захід реагування у вигляді штрафу або анулювання ліцензії, скасування реєстрації та/або заборони поширення онлайн-медіа в Україні;

– за погодженням з Антимонопольним комітетом України та регулятором комунікаційних послуг визначає порядок розробки та затвердження максимально граничних тарифів на послуги постачальників електронних комунікаційних послуг для потреб мовлення з використанням радіочастотного спектра та Типові умови договору на постачання електронних комунікаційних послуг для потреб мовлення з використанням радіочастотного спектра, затверджує такі тарифи та умови;

– устанавлює форму подання до Національної ради суб'єктами у сфері медіа відомостей про структуру власності, визначає порядок подання суб'єктами у сфері медіа річної фінансової звітності та її обсяг;

– проводить дослідження питання дотримання вимог до структури власності суб'єктів у сфері медіа; ухвалює рішення про визнання структури власності суб'єктів у сфері медіа непрозорою;

– з метою дослідження питання дотримання вимог до структури власності суб'єктів у сфері медіа запитує в суб'єктів у сфері медіа, державних органів, включаючи Національну поліцію України, Службу безпеки України, Державне бюро розслідувань, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції, офіс Генерального прокурора, інформацію та документи;

– звертається до Антимонопольного комітету України щодо визначення меж ринків у сфері медіа, погоджує методику визначення меж ринків у сфері медіа та методику визначення меж ринку розповсюдження та споживання рекламної інформації, у разі обґрунтованих підозр щодо недотримання обмежень, визначених законом, звертається до Антимонопольного комітету України з повідомленням про порушення законодавства щодо захисту економічної конкуренції;

– затверджує склад універсального медіасервісу для адміністративно-територіальної одиниці (села, селища, міста, району, області), територіальної громади або для всієї України з урахуванням технології, що застосовується для провадження такої діяльності;

– здійснює нагляд та контроль за дотриманням порядку суб'єктами у сфері медіа;

– затверджує розроблені разом із органом спільного регулювання критерії належності осіб до суб'єктів у сфері онлайн-медіа;

- затверджує розроблені разом із органом спільного регулювання критерії зарахування інформації до такої, що порушує вимоги закону;
- затверджує розроблені разом із органом спільного регулювання критерії зарахування лінійних медіа до тематичних та обсяги національного продукту для таких медіа;
- затверджує розроблені разом із органом спільного регулювання вимоги щодо захисту дітей;
- визначає за власною ініціативою або за запитами суб'єктів у сфері аудіовізуальних медіа перелік подій значної суспільної зацікавленості;
- здійснює ліцензування у сфері медіа, в тому числі встановлює форму та порядок подання заяви на участь у конкурсі, заяви про продовження строку дії ліцензії, заяви про внесення змін до Реєстру щодо ліцензіатів;
- розробляє та затверджує методику розрахунку ліцензійного збору та плати за внесення змін до Реєстру, методику обліку кількості користувачів медіасервісів провайдерів аудіовізуальних сервісів та порядок подання цієї інформації до Національної ради;
- розробляє та затверджує форму витягу з Реєстру та його опис;
- здійснює реєстрацію суб'єктів у сфері медіа, в тому числі встановлює форму й порядок подання заяви про реєстрацію суб'єктів у сфері медіа, заяви про внесення змін до Реєстру щодо реєстрантів;
- визначає перелік територій з особливим режимом мовлення, затверджує порядок видачі та анулювання дозволів на тимчасове мовлення, видає дозволи на тимчасове мовлення та встановлює їх умови;
- здійснює реєстрацію іноземних лінійних медіа, в тому числі встановлює форму та порядок подання заяви про реєстрацію іноземного лінійного медіа;
- забезпечує ведення електронного кабінету, Реєстру та оприлюднення й надання інформації з них; затверджує порядок функціонування Реєстру та порядок функціонування електронного кабінету;
- здійснює офіційний моніторинг діяльності суб'єктів у сфері медіа в порядку, визначеному Національною радою;
- визначає порядок проведення перевірок, проводить перевірки суб'єктів у сфері медіа;

- розглядає питання про порушення законодавства та/або умов ліцензії, застосовує заходи реагування;
- у разі порушення законодавства України у програмах радіоканалів, телеканалів, каталогів програм, що походять з країн, які є сторонами Європейської конвенції про транскордонне телебачення чи державами – членами Європейського Союзу, а також, якщо існує спір щодо юрисдикції, здійснює заходи, передбачені Європейською конвенцією про транскордонне телебачення, іншими міжнародними договорами України;
- створює дорадчі органи та робочі групи Національної ради, визначає їх персональний склад, функції, повноваження, порядок діяльності та забезпечує їх роботу;
- у межах повноважень ініціює та здійснює співробітництво з відповідними міжнародними і регіональними організаціями, органами регулювання у сфері медіа іноземних держав, іноземними установами та організаціями, в тому числі інституціями Європейського Союзу а рамках забезпечення процесу європейської інтеграції;
- в установленому порядку бере участь у підготовці проєктів міжнародних договорів України, укладає відповідно до закону міжнародні договори міжвідомчого характеру;
- ухвалює в межах своєї компетенції нормативно-правові та інші акти;
- надає роз'яснення з питань застосування власних нормативно-правових актів;
- веде та систематично оновлює офіційний веб-сайт Національної ради;
- оприлюднює інформацію (документи), передбачену законодавством, у тому числі в формі відкритих даних, а також надає інформацію на запити в порядку, передбаченому Законом України “Про доступ до публічної інформації”;
- розглядає у встановленому законом порядку скарги, пропозиції та інші звернення осіб, ухвалює рішення за підсумками розгляду звернень у межах своїх повноважень;
- затверджує Порядок проведення конференцій громадських об'єднань та асоціацій, обрання членів Наглядової ради акціонерного товариства “Національна суспільна телерадіокомпанія України” та припинення їхніх повноважень; розробляє й затверджує Порядок проведення конференцій громадських об'єднань та

обрання членів наглядових рад підприємств, що здійснюють муніципальне публічне мовлення, Типовий статут суб'єкта у сфері місцевих публічних аудіовізуальних медіа та Типовий трудовий контракт із керівником суб'єкта у сфері місцевих публічних аудіовізуальних медіа;

- передає у встановленому законом порядку відповідним державним органам матеріали про виявлені факти порушення законодавства;

- разом з органом спільного регулювання розробляє та затверджує правила мовлення в дні пам'яті;

- разом з органом спільного регулювання розробляє та затверджує план дій щодо забезпечення доступності сервісів для осіб з інвалідністю;

- разом з органом спільного регулювання визначає критерії зарахування рекламної інформації (комерційних повідомлень) до такої, що може вважатися шкідливою згідно з вимогами законодавства про рекламу;

- визначає період, необхідний для відновлення сфери медіа, та ухвалює рішення про зменшення встановленого законом обсягу національного продукту під час дії такого періоду, а також воєнного чи надзвичайного стану;

- затверджує положення про особливості ліцензування та реєстрації у сфері медіа в період дії воєнного чи надзвичайного стану;

- затверджує положення про особливості процедури застосування до суб'єктів у сфері медіа в період дії воєнного чи надзвичайного стану заходів реагування за грубі порушення вимог законодавства;

- затверджує положення про Перелік аудіовізуальних медіа-сервісів на замовлення та сервісів провайдерів аудіовізуальних сервісів держави-агресора, затверджує та оновлює цей Перелік, ухвалює рішення про внесення аудіовізуального медіасервісу на замовлення або сервісу провайдера аудіовізуальних сервісів до цього Переліку та виключення з нього;

- визначає види форматів лінійних аудіовізуальних медіа;

- створює на своєму офіційному веб-сайті дієвий механізм направлення звернень щодо доступності для осіб з інвалідністю сервісів, які надають суб'єкти у сфері аудіовізуальних медіа;

– самостійно або у співпраці з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері медіа, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, освітніми установами, громадськими об'єднаннями розробляє та впроваджує проекти, виставки, друковані та електронні публікації, веб-сайти, аудіовізуальні продукти, ігри та інші заходи з метою підвищення медіаграмотності;

– разом з органом спільного регулювання визначає інструменти та механізми реалізації вимог, установлених законом до провайдерів платформ спільного доступу до відео;

– разом з органом спільного регулювання встановлює вимоги до обсягу європейського продукту для телеканалів загальнонаціональної та регіональної категорії, що мають незначну частку аудиторії;

– разом з органом спільного регулювання розробляє рекомендації з виконання встановлених вимог до європейського продукту;

– уживає заходів щодо включення українських лінійних аудіовізуальних медіа в пакети провайдерів аудіовізуальних сервісів інших країн у рамках сприяння інтеграції України до світового інформаційного простору;

– здійснює інші повноваження, передбачені законами України.

Крім того, виключно на засіданнях Національної ради: розглядаються проекти законодавчих та інших нормативних актів і пропозиції щодо вдосконалення законодавства у сфері медіа; затверджуються Регламент Національної ради, Стратегія та План реалізації Стратегії, нормативно-правові акти Національної ради (у тому числі регуляторні); ухвалюються рішення про надання роз'яснень з питань застосування нормативно-правових актів Національної ради; затверджуються акти, розроблені разом з органом спільного регулювання; визначаються види форматів лінійних аудіовізуальних медіа; визначається перелік подій значної суспільної зацікавленості; погоджуються методика визначення меж ринків у сфері медіа та методика визначення меж ринку розповсюдження та споживання рекламної інформації; визначається період, необхідний для відновлення сфери медіа, та ухвалюється рішення про зменшення встановленого законом обсягу національного продукту під час дії такого періоду, а також воєнного чи надзвичайного стану; затверджуються звіти Національної ради; затверджується штатний розпис апарату

Національної ради; призначається та звільняється керівник апарату Національної ради; призначаються і звільняються представники Національної ради в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі; створюються дорадчі органи та робочі групи Національної ради; ухвалюються рішення щодо необхідності створення каналів мовлення та багатоканальних електронних комунікаційних мереж, що передбачають використання радіочастотного спектра, визначаються умови ліцензій та проводяться конкурси на отримання ліцензій у передбачених цим Законом випадках; визначається кількість каналів мовлення та ефірних багатоканальних електронних комунікаційних мереж для кожної територіальної категорії; ухвалюються рішення про зміну стандартів (радіотехнологій), за яких кількість каналів мовлення та/або ресурси багатоканальної електронної комунікаційної мережі не зменшуються та які не потребують анулювання чинних ліцензій ліцензіатів; ухвалюються рішення про припинення використання стандарту (радіотехнології) аналогового телевізійного мовлення ліцензіатами; затверджуються максимально граничні тарифи на послуги постачальників електронних комунікаційних послуг для потреб мовлення з використанням радіочастотного спектра та Типові умови договору на постачання електронних комунікаційних послуг для потреб мовлення з використанням радіочастотного спектра; затверджується склад універсального медіасервісу для адміністративно-територіальної одиниці (села, селища, міста, району, області), територіальної громади або для всієї України з урахуванням технології, що застосовується для провадження такої діяльності; ухвалюються рішення щодо віднесення медіасервісів до таких, що спрямовані на територію та аудиторію України; ухвалюються рішення про визнання структури власності суб'єктів у сфері медіа непрозорою; ухвалюються рішення щодо ліцензування у сфері медіа; ухвалюються рішення щодо реєстрації суб'єктів у сфері медіа; ухвалюються рішення щодо реєстрації іноземних лінійних медіа; визначається перелік територій з особливим режимом мовлення, видаються дозволи на тимчасове мовлення; ухвалюються рішення про призначення перевірок; розглядаються питання про порушення законодавства та/або умов ліцензії і застосовуються заходи реагування, передбачені законом; затверджується та оновлюється Перелік

аудіовізуальних медіа-сервісів на замовлення та сервісів провайдерів аудіовізуальних сервісів держави-агресора, ухвалюються рішення про внесення аудіовізуального медіасервісу на замовлення або сервісу провайдера аудіовізуальних сервісів до цього Переліку та виключення з нього.

5.3. Права Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення

Законом України “Про медіа” також визначено права Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, що надаються їй з метою виконання своїх повноважень, а саме:

- ухвалювати рішення з питань, що належать до її компетенції;

- отримувати безоплатно на свій запит від державних органів, органів місцевого самоврядування інформацію та документи, необхідні для виконання покладених на Національну раду повноважень, у тому числі статистичну та звітну інформацію;

- з метою отримання допомоги у встановленні особи, яка припустилась порушення вимог законодавства, звертатися до державних органів, включаючи Національну поліцію України, Службу безпеки України, Державне бюро розслідувань, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції, Офіс Генерального прокурора, а також до підприємств та організацій, включаючи адміністраторів доменів, реєстраторів доменних імен, суб’єктів, провайдерів платформ спільного доступу до інформації, в тому числі іноземних;

- вимагати від юридичних чи фізичних осіб надання їй пояснень щодо вчинення такими особами порушення законодавства у сфері медіа та завірених в установленому законодавством порядку копій документів, пов’язаних із можливими порушеннями такими особами законодавства у сфері медіа; юридичні чи фізичні особи звільняються від надання пояснень та документів, що не пов’язані з фактами порушення такими особами законодавства у сфері медіа;

- проводити планові, позапланові та додаткові перевірки;

- звертатися до суду з підстав, передбачених законом;
- звертатися до міжнародних організацій, державних органів та неурядових організацій інших країн за інформацією, необхідною для виконання покладених на Національну раду повноважень;
- звертатися безпосередньо до компетентних органів інших держав для вжиття заходів, передбачених міжнародними угодами;
- звертатися до державних спеціалізованих установ та судових експертів для замовлення експертизи під час розгляду питань про порушення законодавства та/або умов ліцензії;
- залучати представників державних органів, підприємств, установ та організацій, фахівців до розроблення проєктів нормативно-правових актів, проведення консультацій та експертиз у сфері медіа;
- звертатися безпосередньо до провайдерів платформ спільного доступу до інформації (у тому числі іноземних) за інформацією, необхідною для виконання покладених на Національну раду повноважень, а також з вимогами щодо обмеження доступу до інформації, що порушує вимоги законодавства України;
- звертатися до уповноважених представників пошукових систем (у тому числі іноземних) з вимогами щодо заборони видачі в результатах пошуку, каталогах посилань або відображення інформації, що порушує вимоги законодавства України;
- укладати договори та меморандуми з провайдерами платформ спільного доступу до інформації (у тому числі іноземними) з питань, що належать до її повноважень;
- утворювати у межах своєї компетенції робочі групи, постійні або тимчасові консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи, визначати персональний склад, функції, повноваження, порядок діяльності таких органів, забезпечувати їх роботу.

Крім того, Національній раді України з питань телебачення і радіомовлення надаються також інші права, визначені законами України. Таким чином, Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення є державною інституцією, що здійснює регулювання, нагляд та контроль у сфері медіа в межах своїх повноважень самостійно, незалежно від інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових та службових осіб.

РОЗДІЛ 6 ХАРАКТЕРИСТИКА СПІЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ МЕДІА

6.1. Сутність та мета спільного регулювання у сфері медіа

Спільне регулювання у сфері медіа являє собою поєднання функцій та засобів державного регулювання та галузевого саморегулювання з метою забезпечення участі суб'єктів у сфері медіа в розробці та визначенні вимог до змісту інформації, яка поширюється медіа, та недопущення цензури і зловживання свободою слова. Предметом спільного регулювання є визначення вимог до поширення інформації, для якої законодавством передбачено регулювання змісту, шляхом прийняття кодексів і правил створення та поширення такої інформації. При цьому суб'єкти у сфері медіа добровільно беруть на себе обов'язок дотримуватися цих вимог, а Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення визнає, що ці вимоги є достатніми для забезпечення суспільних інтересів. До сфери спільного регулювання згідно із Законом України "Про медіа" належить:

- встановлення критеріїв належності осіб до суб'єктів у сфері онлайн-медіа;
- визначення критеріїв зарахування інформації до такої, яку заборонено поширювати на території України;
- визначення критеріїв належності лінійних медіа до тематичних та обсягів національного продукту для таких медіа;
- визначення критеріїв належності інформації до такої, що може заподіяти шкоду фізичному, психічному або моральному розвитку дітей;
- розподіл дітей на вікові категорії та встановлення критеріїв класифікації програм (у тому числі фільмів) за віковими категоріями аудиторії, на яку вони розраховані;
- затвердження вимог до демонстрування спеціальних попереджень (включаючи їх ескізи) та вимог до оголошення звукових попереджень;
- визначення порядку зарахування суб'єктом у сфері медіа інформації до відповідних вікових категорій дітей та обрання відповідних попереджень (символів);
- затвердження правил мовлення у дні пам'яті;

- визначення критеріїв належності рекламної інформації (комерційних повідомлень) до такої, що може вважатися шкідливою згідно з вимогами законодавства про рекламу;
- затвердження плану дій щодо забезпечення доступності сервісів для осіб з інвалідністю;
- визначення інструментів та механізмів реалізації вимог, установлених законом до провайдерів платформ спільного доступу до відео;
- установлення вимог щодо обсягу європейського продукту для телеканалів загальнонаціональної та регіональної категорії, що мають незначну частку аудиторії;
- розробка рекомендацій щодо вимог до європейського продукту;
- затвердження вимог до розповсюдження реклами у випадках, передбачених Законом України “Про рекламу”.

Таким чином, наявність спільного регулювання у сфері медіа не обмежує свободи галузевого та іншого саморегулювання у сфері медіа та журналістики, яке діє на принципах добровільної участі, самоврядності та невторчання держави. Проте органи спільного регулювання не належать до саморегулювних організацій.

6.2. Правовий статус органів спільного регулювання у сфері медіа

Органи спільного регулювання утворюються ліцензіатами та реєстрантами, а також їхніми громадськими об'єднаннями та об'єднаннями підприємств у формі громадських спілок у порядку, передбаченому Законом України “Про громадські об'єднання”, з урахуванням особливостей, які визначені Законом України “Про медіа”. Створення та вступ до такої громадської спілки не потребує отримання дозволу державних органів, у тому числі дозволу на узгоджені дії суб'єктів господарювання. Органи спільного регулювання створюються різними способами, залежно від типу медіа, а саме:

- у сфері аудіовізуальних медіасервісів – за ініціативою одного чи декількох суб'єктів у сфері телевізійного мовлення та аудіовізуальних медіасервісів на замовлення, які є ліцензіатами чи реєстрантами на момент такої ініціативи;
- у сфері аудіальних медіасервісів – за ініціативою одного чи декількох суб'єктів у сфері радіомовлення та аудіальних медіа-

сервісів на замовлення, які є ліцензіатами чи реєстрантами на момент такої ініціативи;

– у сфері друкованих медіа – за ініціативою одного чи декількох суб'єктів у сфері друкованих медіа, які є реєстрантами на момент такої ініціативи;

– у сфері онлайн-медіа – за ініціативою одного чи декількох суб'єктів у сфері онлайн-медіа, які є реєстрантами на момент висунення ініціативи;

– у сфері платформ спільного доступу до відео – за ініціативою одного чи декількох провайдерів платформ спільного доступу до відео, які є реєстрантами на момент такої ініціативи.

Процедура створення органів спільного регулювання здійснюється Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення, яка упродовж 10 робочих днів з дня отримання звернення від одного чи декількох ініціаторів або ініціативної групи (ініціативних груп) зобов'язана прийняти рішення про початок прийняття заяв про участь у робочій групі з організації та проведення установчих загальних зборів і затвердження проекту статуту органу спільного регулювання у відповідній сфері медіа. Строк подання заяв становить 30 днів з дати оприлюднення такого рішення. Заяву про участь у робочій групі мають право подати суб'єкти у відповідній сфері медіа, які на дату подання заяви здійснюють діяльність у такій сфері не менше ніж три роки. У заяві в довільній формі мають бути зазначені: суб'єкт у сфері медіа, дата початку діяльності у сфері медіа та кандидатура особи, яку цей суб'єкт пропонує як кандидата до складу відповідної робочої групи, а для суб'єктів у сфері аудіовізуальних та аудіальних медіа – також територіальна категорія.

Національна рада має право відхилити заяву про участь у робочій групі в таких випадках: подання заяви з порушенням установленого законом строку; подання заяви особою, яка не є ліцензіатом, реєстрантом чи об'єднанням підприємств – суб'єктів у сфері медіа; подання заяви особою, яка здійснює діяльність у сфері медіа менше ніж три роки. Робочі групи створюються у складі 12 осіб, котрі обираються шляхом рейтингового голосування особами, які були запропоновані для участі у відповідній робочій групі. У разі висунення до складу робочої групи 12 або менше осіб рейтингове голосування не проводиться і робоча група створюється у складі всіх висунутих кандидатур

крім тих, заяви про висунення яких було відхилено. Також слід зазначити, що до повноважень правління органу спільного регулювання належать:

- затвердження кодексів (правил) створення та поширення інформації у сферах спільного регулювання, подання їх на затвердження Національної ради та оголошення про готовність кодексів (правил) до підписання суб'єктами у сфері медіа;

- призначення на посаду та звільнення з посади керівника органу спільного регулювання;

- прийняття рішень про вступ та про відмову у вступі до органу спільного регулювання нових членів, а також рішень про виключення членів органу спільного регулювання на підставах, передбачених частиною третьою цієї статті;

- створення експертних колегій, визначення їх кількісного складу, затвердження кандидатур членів експертних колегій та подання їх на затвердження Національної ради;

- розгляд питань відводу членів експертних колегій у випадках, передбачених внутрішніми документами органу спільного регулювання;

- визначення розміру членських внесків, розміру витрат на надання висновку експертною колегією органу спільного регулювання.

Щодо фінансування адміністративних витрат органу спільного регулювання, то воно здійснюється за рахунок внесків його членів та інших не заборонених законом джерел фінансування. Поточну діяльність органу спільного регулювання забезпечує його керівник.

6.3. Експертні колегії та висновки органу спільного регулювання

Експертні колегії органу спільного регулювання створюються правлінням органу спільного регулювання для розробки висновків щодо відповідності інформації, поширеної суб'єктами у сфері медіа, кодексам (правилам) спільного регулювання. Порядок діяльності колегій, вимоги до експертів, правила їх добросовісної поведінки, порядок призначення та відводу експертів, розмір і порядок виплати їм винагороди визначаються внутрішніми документами органу спільного регулювання.

Правління органу спільного регулювання визначає кандидатури членів експертних колегій та подає їх на затвердження

Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення. Кількість кандидатур має бути вдвічі більшою, ніж кількість членів відповідної експертної колегії. Національна рада упродовж одного місяця затверджує не менше ніж половину поданих кандидатур членів експертних колегій. Крім того, на експертизу органу спільного регулювання можуть бути передані питання, що знаходяться на розгляді Національної ради, у будь-який момент до винесення нею остаточного рішення, а саме:

1) за ініціативою суб'єкта у сфері медіа, якщо це питання стосується порушення ним вимог законодавства та/або умов ліцензії щодо змісту поширеної ним інформації, та за умови, що він підписав кодекс (правила) щодо поширення відповідної інформації;

2) за ініціативою Національної ради, якщо це питання стосується вимог до змісту інформації, що поширена суб'єктом у сфері медіа, який не підписав кодекс (правила) щодо поширення відповідної інформації, і якщо таке питання має загальногалузеве значення.

У разі припинення діяльності органу спільного регулювання процедура передачі питань на експертизу не застосовується до моменту створення нового органу спільного регулювання. Суб'єкт у сфері медіа, що не підписав кодекс (правила) поширення відповідної інформації, не має права ініціювати передачу питань, що знаходяться на розгляді Національної ради, на експертизу органу спільного регулювання. У цьому випадку Національна рада ухвалює рішення щодо такого питання на власний розсуд.

Витрати на надання висновку експертною колегією органу спільного регулювання оплачує суб'єкт у сфері медіа, який ініціював розгляд питання. Якщо ж суб'єкт у сфері медіа не є членом органу спільного регулювання, розмір оплати може бути збільшений на розмір членських внесків за відповідний рік. У разі розгляду питання за ініціативою Національної ради витрати на надання висновку експертною колегією фінансуються як адміністративні витрати органу спільного регулювання. Експертні колегії з періодичністю, встановленою правлінням, здійснюють узагальнення практики застосування кодексів (правил) спільного регулювання та надають пропозиції щодо необхідності внесення змін до них. При цьому висновки експертних колегій органу спільного регулювання мають рекомендаційний характер, тому Національна рада враховує ці висновки при прийнятті рішень або відхиляє їх із обґрунтуванням причин відхилення.

РОЗДІЛ 7

ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У МЕДІАПРАВІ

7.1. Аналіз основних правопорушень у медіасфері

Удосконалення правового регулювання відповідальності у медіасфері є гарантією забезпечення свободи слова, а також реалізації вільного доступу всіх громадян України до повної, об'єктивної та достовірної інформації. Порухення суб'єктами у сфері медіа вимог законодавства та/або умов ліцензії, за які Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення має право застосовувати заходи реагування, поділяються на незначні, значні та грубі. Законом України "Про медіа" окремими статтями регулюється відповідальність суб'єктів у сфері аудіовізуальних медіа, друкованих медіа, онлайн-медіа, відповідальність провайдерів аудіовізуальних сервісів, провайдерів платформ спільного доступу до відео, а також поставальників електронних комунікаційних послуг для потреб мовлення з використанням радіочастотного спектра.

Прикладом незначних порушень у сфері медіа можуть бути: порушення умов ліцензії; ненадання, порушення строків надання інформації за запитом Національної ради; порушення строків внесення змін до Реєстру, які ліцензіат чи реєстрант самостійно вносять до Реєстру; нерозміщення актуальних відомостей про структуру власності на своєму веб-сайті (за наявності); порушення вимог щодо повідомлення вихідних даних; порушення порядку надання доступу до подій значного суспільного інтересу; порушення встановлених законодавством вимог та обмежень щодо порядку поширення (розповсюдження) реклами та спонсорства; порушення на 10 і менше відсотків вимог щодо обсягів європейського та/або національного продукту.

До основних значних правопорушень у сфері медіа належать такі: поширення висловлювань, що підбурюють до дискримінації чи утисків стосовно окремих осіб чи груп осіб за ознакою етнічного чи соціального походження, громадянства, національності, раси, релігії та вірувань, віку, статі, сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності, інвалідності або за іншими ознаками; поширення пропаганди вживання наркотичних засобів, психо-

тропних речовин; поширення пропаганди жорстокого поводження з тваринами; поширення інструкцій або порад щодо виготовлення, придбання або використання вибухових, наркотичних чи психотропних речовин; поширення інформації, що заперечує або виправдовує злочинний характер комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 рр. в Україні, злочинний характер націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарного режиму; поширення інформації, що містить символіку комуністичного або націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарного режиму; поширення інформації, що принижує або зневажає державну мову; порушення більш як на 10 відсотків вимог щодо обсягів європейського та/або національного продукту; поширення інформації, що може завдати шкоди фізичному, психічному або моральному розвитку дітей, без спеціальних попереджень та/або з порушенням часу розповсюдження; порушення вимог закону щодо нерозголошення інформації про дитину без письмової згоди хоча б одного з батьків або інших законних представників дитини, крім випадків, якщо це здійснюється в найкращих інтересах дитини; порушення вимог законодавства України щодо форми, маркування, порядку поширення (розповсюдження), джерел та порядку фінансування агітації, інших обмежень, визначених законодавством для агітації в медіа під час виборів та референдумів, а також порушення вимог законодавства України щодо участі медіа в інформаційному забезпеченні виборів та референдуму; неподання у строки заяви про внесення змін до Реєстру; висвітлення діяльності органів влади держави-агресора (держави-окупанта) в інформаційних та інформаційно-аналітичних програмах без супроводження повідомленням про статус держави-агресора (держави-окупанта); невиконання умов ліцензії; відмова у проведенні перевірки.

Прикладом грубих порушень у сфері медіа можна назвати: поширення закликів до насильницької зміни, повалення конституційного ладу України, розв'язування або ведення агресивної війни чи воєнного конфлікту, порушення територіальної цілісності України, ліквідації незалежності України, інформації, яка виправдовує чи пропагує такі дії; поширення висловлювань, що розпалюють ненависть, ворожнечу чи жорстокість до окремих осіб чи груп осіб за ознакою етнічного чи соціального походження, громадянства, національності, раси, релігії та вірувань, віку, статі,

сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності, інвалідності; поширення пропаганди або закликів до тероризму та терористичних актів, інформації, що виправдовує чи схвалює такі дії; поширення порнографічних матеріалів, а також матеріалів, що заохочують сексуальну експлуатацію та насильство над дітьми, демонструють статеві відносини дітей, використовують образ дітей (візуальний запис образу дітей) у видовищних заходах сексуального чи еротичного характеру; поширення інформації, що містить пропаганду російського тоталітарного режиму, збройної агресії російської федерації як держави-терориста проти України, а також символіку воєнного вторгнення російського тоталітарного режиму; поширення інформації, що висвітлює збройну агресію проти України як внутрішній конфлікт, громадянський конфлікт чи громадянську війну, якщо наслідком цього є розпалювання ворожнечі чи ненависті або заклики до насильницької зміни, повалення конституційного ладу чи порушення територіальної цілісності; поширення недостовірних матеріалів щодо збройної агресії та діянь держави-агресора (держави-окупанта), її посадових осіб, осіб та організацій, що контролюються державою-агресором (державою-окупантом), у разі якщо наслідком цього є розпалювання ворожнечі чи ненависті або заклики до насильницької зміни, повалення конституційного ладу чи порушення територіальної цілісності; повторна відмова у проведенні перевірки впродовж останнього року; здійснення діяльності, яка відповідно до Закону “Про медіа” може здійснюватися виключно за умови отримання ліцензії та/або реєстрації, без отримання відповідної ліцензії та/або без реєстрації. Отже, чинним законодавством визначено різноманітні форми правопорушень у сфері медіа, та передбачено відповідні заходи реагування.

7.2. Форми контролю та нагляду в медіасфері

Нагляд та контроль за дотриманням законодавства у сфері медіа здійснюється Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення. Крім того, інші державні органи у межах своєї компетенції здійснюють нагляд і контроль за дотриманням законодавства у сфері захисту економічної конкуренції, користування радіочастотним спектром України для потреб мовлення, електронних комунікацій та дотримання інших

вимог законодавства. Також у разі виявлення Національною радою ознак порушення законодавства, реагування на які не належить до її повноважень, Національна рада звертається до державного органу, до повноважень якого належить вжиття відповідних заходів реагування.

Законом України “Про медіа” визначено перевірки суб’єктів у сфері медіа та заходи реагування формами державного нагляду та контролю. Для цього застосовується офіційний моніторинг – комплекс заходів, спрямованих на фіксацію та аналіз інформації, яка поширюється суб’єктами у сфері медіа, що здійснюється на підставі запису, перегляду (прослуховування) такої інформації. Метою моніторингу є одержання об’єктивних відомостей для оцінки дотримання суб’єктами у сфері медіа вимог законодавства та/або умов ліцензії. Записи програм аудіовізуальних та аудіальних медіа є службовою інформацією, яка може надаватися Національною радою до експертної колегії органу спільного регулювання для отримання висновку щодо застосування положень Законом України “Про медіа” у сферах спільного регулювання.

При цьому акт моніторингу, в якому зафіксовані ознаки порушення, може бути оприлюднений та/або наданий на вимогу третіх осіб лише після прийняття рішення за результатами перевірки щодо порушення законодавства у сфері медіа.

До суб’єктів у сфері медіа застосовуються заходи реагування на порушення вимог законодавства та/або умов ліцензії у випадках та на підставах, визначених чинним законодавством. Заходами реагування на порушення є: припис, який застосовується за рішенням Національної ради; штраф, який застосовується за рішенням Національної ради; анулювання ліцензії за рішенням суду; скасування реєстрації за рішенням Національної ради або за рішенням суду; заборона видання та розповсюдження друкованого медіа за рішенням Національної ради або за рішенням суду; тимчасова заборона поширення онлайн-медіа за рішенням Національної ради; заборона поширення онлайн-медіа за рішенням Національної ради або за рішенням суду.

Розгляд Національною радою питання про застосування заходів реагування у вигляді припису здійснюється на підставі актів моніторингу та/або актів перевірок та інших доказів, які підтверджують наявність або відсутність фактичних обставин, що мають значення для вирішення питання про можливе притяг-

нення суб'єкта у сфері медіа до відповідальності, з урахуванням його пояснень, якщо такі пояснення було надано.

Крім того, Національна рада має право звертатися до провайдерів платформ спільного доступу до інформації та уповноважених представників пошукових систем (у тому числі іноземних) з вимогами обмежити доступ до інформації та/або виключити з результатів пошуку, що видаються за запитами користувачів, посилання на інформацію, яка порушує вимоги законодавства України, та за поширення якої до суб'єкта у сфері медіа застосовано захід реагування у вигляді штрафу або анулювання ліцензії, скасування реєстрації та/або заборони поширення онлайн-медіа в Україні. Таким чином, основні форми контролю, нагляду та заходи реагування в медіасфері є чітко визначеними та мають застосовуватися відповідно до закону України “Про медіа”.

7.3. Принципи відповідальності за порушення медіазаконодавства

Під час здійснення нагляду та контролю Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення керується такими принципами: рівності прав і законних інтересів усіх суб'єктів у сфері медіа; гарантування прав і законних інтересів кожного суб'єкта у сфері медіа; об'єктивності та неупередженості здійснення нагляду та контролю; відкритості, прозорості нагляду та контролю; невтручання у діяльність суб'єкта у сфері медіа, якщо вона здійснюється в межах закону; незалежності Національної ради під час здійснення нагляду та контролю від політичних партій та будь-яких інших об'єднань громадян.

Особливості процедури застосування до суб'єктів у сфері медіа в період дії воєнного чи надзвичайного стану заходів реагування за грубі порушення вимог законодавства визначаються з урахуванням таких особливостей:

- у разі виявлення Національною радою ознак учинення суб'єктом у сфері медіа грубого порушення законодавства вона застосовує особливу процедуру щодо вжиття заходів реагування;

- Національна рада оприлюднює на своєму офіційному веб-сайті та надсилає суб'єкту у сфері медіа на електронну поштову адресу повідомлення про початок розгляду питання щодо можливого вчинення ним грубого порушення законодавства;

– таке повідомлення повинно містити інформацію про дату й час засідання Національної ради, на якому будуть оголошені результати такого розгляду, короткий опис питання, що розглядається, включаючи опис фактичних обставин, які свідчать про можливе вчинення суб'єктом у сфері медіа грубого порушення законодавства, а також строк надання суб'єктом у сфері медіа пояснень щодо зазначених обставин, що не може бути меншим за три робочі дні;

– відповідне повідомлення Національна рада направляє також органу спільного регулювання для отримання висновку щодо відповідності інформації, поширеної суб'єктом у сфері медіа, кодексам (правилам) спільного регулювання.

Розгляд Національною радою питання про застосування заходів реагування здійснюється на підставі акта моніторингу та/або інших доказів, які підтверджують наявність або відсутність фактичних обставин, що мають значення для вирішення питання про можливе притягнення суб'єкта у сфері медіа до відповідальності, з урахуванням його пояснень, якщо такі пояснення були надані. За результатами розгляду питання про вчинення суб'єктом у сфері медіа грубого порушення законодавства Національна рада ухвалює одне з таких рішень: про відсутність порушення законодавства; про застосування до суб'єкта у сфері медіа заходів реагування; про звернення до військового командування під час воєнного стану.

Рішення Національної ради впродовж трьох робочих днів з дня його ухвалення оприлюднюється на офіційному веб-сайті Національної ради та надсилається суб'єкту у сфері медіа на електронну поштову адресу. Порядок зупинення та поновлення строків розгляду питань про порушення законодавства у сфері медіа регулюється Законом України “Про медіа”. Перебіг строку для прийняття Національною радою рішення щодо застосування заходів реагування може бути зупинено з ініціативи Національної ради за таких підстав:

– необхідності завершення розгляду Національною радою або судом справи, якщо рішення щодо цієї справи може суттєво вплинути на рішення з питання, яке розглядається;

– розгляду іншим державним органом питання, вирішення якого має істотне значення для прийняття рішення з питання, яке розглядається;

– звернення до органу спільного регулювання для отримання висновку щодо застосування положень Закону України “Про медіа” у сферах спільного регулювання;

– направлення запиту на отримання від державних чи інших органів влади іноземних держав інформації, що необхідна для отримання доказів щодо розгляду питання;

– замовлення експертизи.

Національна рада зупиняє строк для прийняття рішення щодо застосування заходів реагування шляхом прийняття відповідного рішення із зазначенням дати спливу такого строку або із зазначенням певних обставин, настання яких є підставою для поновлення строку. Суб’єкт у сфері медіа не може бути притягнений до відповідальності за порушення законодавства та/або умов ліцензії, якщо минув строк давності притягнення до відповідальності. Строк давності притягнення до відповідальності за порушення законодавства та/або умов ліцензії становить один рік з дня вчинення порушення. Необхідно підкреслити, що перебіг строку давності притягнення до відповідальності за порушення законодавства та/або умов ліцензії зупиняється з дня прийняття Національною радою рішення про призначення перевірки до розгляду на засіданні Національної ради результатів перевірки. Строк зупинення не може перевищувати трьох місяців з дня призначення перевірки.

7.4. Припис як захід реагування в медіаправі

У разі вчинення суб’єктом у сфері медіа незначного порушення законодавства та/або умов ліцензії Національна рада з питань телебачення та радіомовлення має право ухвалити рішення про винесення відповідному суб’єкту припису. Винесення припису здійснюється Національною радою без проведення перевірки. Строк для прийняття Національною радою рішення про винесення припису не може перевищувати 30 днів з моменту виявлення порушення.

Законом України “Про медіа” регулюється форма і зміст даного заходу реагування на порушення. Припис має містити докладний опис виявленого порушення та застереження щодо недопущення такого порушення в майбутньому. Якщо ж порушення за своєю суттю є тривалим, припис має містити докладний опис виявленого порушення та вимогу про припинення порушення із зазначенням

строку на виконання припису. У разі неподання суб'єктом у сфері медіа копій документів, пояснень та іншої інформації на законну та мотивовану вимогу Національної ради припис має містити перелік документів, які вимагаються від суб'єкта, вимогу щодо надання пояснень чи інформації та строк на виконання припису. Суб'єкт у сфері медіа, який отримав припис, зобов'язаний припинити порушення, що триває і стало підставою для винесення припису, у строк, визначений Національною радою у приписі. Цей строк має бути достатнім для виконання вимог припису.

Крім того, на підставі заяви суб'єкта у сфері медіа Національна рада має право переглянути рішення про винесення припису. Заява про перегляд має бути подана впродовж семи днів з дня оприлюднення відповідного рішення. У разі пропуску зазначеного строку або відсутності підстав для задоволення заяви Національна рада ухвалює рішення про відхилення заяви. Якщо під час розгляду заяви буде встановлено нові обставини, які свідчать про відсутність порушень законодавства та/або умов ліцензії з боку заявника, Національна рада має право ухвалити рішення про скасування припису. Рішення про відхилення заяви або скасування припису має бути прийнято у строк не більше 30 днів від дати надходження такої заяви до Національної ради.

7.5. Штраф як захід реагування в медіаправі

У разі застосування до суб'єкта у сфері медіа заходу реагування у вигляді штрафу суб'єкт зобов'язаний сплатити штраф упродовж 60 днів з дня оприлюднення відповідного рішення на офіційному веб-сайті Національної ради. У разі оскарження рішення про застосування заходу реагування у вигляді штрафу термін сплати штрафу призупиняється до набрання судовим рішенням законної сили. Рішення Національної ради з питань телебачення та радіомовлення про застосування заходу реагування у вигляді штрафу є виконавчим документом, що підлягає примусовому виконанню у порядку, визначеному Законом України “Про виконавче провадження”. У випадку оскарження такого рішення в судовому порядку рішення Національної ради про застосування заходу реагування у вигляді штрафу набуває статусу виконавчого документа після набрання судовим рішенням законної сили.

7.6. Перевірки суб'єктів, які порушують медіазаконодавство

Національна рада з питань телебачення та радіомовлення має право призначати планову, позапланову та додаткову перевірку відповідно до вимог Закону України “Про медіа” та у визначеному нею порядку. Перевірки можуть бути виїзні або безвиїзні. Підставами для призначення позапланової перевірки можуть бути:

- неподання, несвоєчасне подання або подання недостовірної та/або неповної інформації, що має подаватися суб'єктом у сфері медіа;

- надходження скарг від фізичних осіб, що відповідають вимогам Закону України “Про звернення громадян”, від юридичних осіб, державних органів, органів місцевого самоврядування, що свідчать про наявність ознак порушень законодавства та/або умов ліцензії;

- подання суб'єктом у сфері медіа письмової заяви до Національної ради про проведення перевірки за його бажанням (ініціативою);

- виявлення Національною радою за наслідками розгляду результатів моніторингу ознак порушень законодавства та/або умов ліцензії;

- необхідність перевірки виконання суб'єктом у сфері медіа рішень Національної ради щодо усунення порушень вимог законодавства та/або умов ліцензії, прийнятих і виданих за результатами проведених перевірок;

- отримання обґрунтованої інформації (крім звернень фізичних та юридичних осіб, державних органів та органів місцевого самоврядування), що свідчить про наявність ознак порушень суб'єктом у сфері медіа вимог законодавства та/або умов ліцензії.

Перевірки проводяться на підставі рішення Національної ради про призначення перевірки, в якому зазначається найменування суб'єкта у сфері медіа, щодо якого буде проводитись перевірка, вид і предмет перевірки та підстави проведення перевірки із зазначенням стислого опису ознак порушення. Рішення про призначення позапланової перевірки не приймається, якщо: питання не належить до сфери повноважень Національної ради; з моменту вчинення порушення минуло більше ніж один рік; не встановлений суб'єкт, який є відповідальним за порушення, крім випадків, коли розгляд питання може відбуватися за фактом

порушення та крім нерезидентів; відповідні факти вже були предметом іншої перевірки Національної ради, крім випадків, установлених Законом України “Про медіа”.

Виїзною перевіркою є комплекс заходів нагляду і контролю за дотриманням суб’єктами у сфері медіа вимог законодавства та/або умов ліцензії, які здійснюються уповноваженими Національною радою особами за адресою, за якою здійснюється редакційний контроль і яка зазначена в Реєстрі, або за іншою адресою за письмовим клопотанням суб’єкта у сфері медіа. Виїзна перевірка повинна проводитись у присутності керівника юридичної особи, діяльність якої підлягає перевірці, або іншої уповноваженої особи. Перевірка щодо фізичної особи-підприємця повинна здійснюватись за його присутності або за присутності уповноваженої ним особи.

Безвиїзною перевіркою є комплекс установлених заходів нагляду і контролю за дотриманням суб’єктами у сфері медіа вимог законодавства та/або умов ліцензії, які здійснюються уповноваженими Національною радою особами. Безвиїзна перевірка не передбачає проведення перевірки за адресою суб’єкта у сфері медіа. У разі отримання додаткової інформації щодо предмета перевірки, яка впливає на результати розгляду питання про порушення законодавства та/або умов ліцензії та яка не була відома або не могла бути відомою на дату проведення відповідної перевірки, Національна рада ухвалює рішення про призначення додаткової перевірки (виїзної або безвиїзної).

Планова перевірка проводиться не раніше ніж за один рік та не пізніше ніж за 180 днів до закінчення строку дії ліцензії і призначається відповідно до затвердженого Національною радою плану проведення перевірок. Рішення про проведення планової перевірки надсилається суб’єкту у сфері медіа не пізніше ніж за 10 днів до її початку. Перевірки Національної ради проводяться уповноваженими особами, які є працівниками апарату Національної ради. У разі потреби за рішенням Національної ради до проведення перевірки можуть залучатися також представники інших державних органів за їхньою згодою. Під час проведення перевірки уповноважені особи Національної ради мають право:

1) своєчасно отримувати на свою вимогу інформацію (документи), у тому числі інформацію з обмеженим доступом (крім державної таємниці), від суб’єктів господарювання, державних

органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, інших фізичних та юридичних осіб з питань, що виникають під час перевірки та стосуються предмета перевірки;

2) здійснювати фіксацію процесу перевірки в цілому чи кожної окремої дії будь-якими технічними засобами;

3) вимагати припинення дій, що перешкоджають проведенню перевірки;

4) одержувати пояснення, довідки, документи (копії документів), відомості з питань, що виникають під час перевірки та стосуються предмета перевірки.

Працівники Національної ради, що здійснюють перевірку, зобов'язані не розголошувати відомості (документи, інформацію тощо), отримані під час перевірки, крім випадків, коли ці відомості стали підставою для застосування заходів реагування. Під час проведення перевірки не допускається вилучення у суб'єктів у сфері медіа оригіналів фінансово-господарських, бухгалтерських та інших документів, комп'ютерної техніки, а також будь-якого іншого майна. Керівник або представник суб'єкта у сфері медіа під час проведення перевірки зобов'язаний:

– допускати уповноважених осіб Національної ради до місця проведення перевірки (у разі проведення виїзної перевірки);

– забезпечити належні умови для проведення перевірки уповноваженими особами Національної ради (у разі проведення виїзної перевірки);

– надавати уповноваженим особам Національної ради пояснення, довідки, документи, матеріали, відомості з питань, що виникають під час перевірки та стосуються предмета перевірки.

У разі відмови суб'єкта у сфері медіа у проведенні перевірки його діяльності уповноваженими особами Національної ради складається та підписується акт про відмову у проведенні перевірки суб'єкта у сфері медіа, до якого можуть долучатися відео-, аудіозапис, пояснення або інша інформація, що свідчать про відмову щодо проведення перевірки. Такий акт є підставою для прийняття рішення щодо застосування заходів реагування. Впродовж 30 днів з дня складення такого акта Національна рада повторно призначає перевірку суб'єкта у сфері медіа, предмет якої має відповідати предмету перевірки, яка не була проведена через відмову суб'єкта у сфері медіа. У разі повторної відмови суб'єкта у сфері медіа щодо проведення перевірки його

діяльності уповноваженими особами Національної ради складається та підписується акт, який є підставою для прийняття рішення щодо застосування заходів реагування.

Суб'єкт у сфері медіа, щодо якого прийнято рішення про призначення перевірки, має право: ознайомлюватися з матеріалами перевірки; подавати Національній раді докази, клопотання, усні й письмові пояснення (заперечення); одержувати копії рішень Національної ради, прийнятих щодо перевірки (витяги з них); користуватися правовою допомогою при проведенні перевірки та під час розгляду Національною радою її результатів; відмовити у наданні уповноваженим особам Національної ради пояснень, довідок, документів, матеріалів, відомостей з питань, що не стосуються предмета перевірки.

Під час розгляду питання про порушення суб'єктом у сфері медіа законодавства та/або умов ліцензії Національна рада бере до уваги: результати офіційного моніторингу Національної ради; пояснення суб'єкта у сфері медіа, посадових і службових осіб, інших осіб; висновки експертів; інформацію, що надана іншими державними органами в межах їх компетенції; матеріали перевірок, проведених Національною радою; будь-які інші фактичні дані, що дають можливість встановити наявність або відсутність порушення.

Таким чином, Національній раді з питань телебачення і радіомовлення України надано комплексний набір необхідних повноважень та інструментів для здійснення дієвого нагляду та контролю за дотриманням законодавства суб'єктами у сфері медіа, а в разі виявлення порушень застосовуються заходи реагування – штраф, анулювання ліцензії за рішенням суду, скасування реєстрації, заборона видання та розповсюдження друкованого медіа, тимчасова або повна заборона поширення онлайн-медіа. Заходи реагування пропорційні до виду порушень суб'єктами у сфері медіа вимог законодавства та/або умов ліцензії.

РОЗДІЛ 8 ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МЕДІА В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ

8.1. Обмеження щодо змісту інформації

Законом України “Про медіа” встановлені обмеження щодо змісту інформації в медіа, пов’язані зі збройною агресією. Суб’єктам у сфері аудіовізуальних, друкованих та онлайн-медіа забороняється поширювати:

1. Інформацію, що висвітлює збройну агресію проти України як внутрішній конфлікт, громадянський конфлікт чи громадянську війну, якщо наслідком цього є розпалювання ворожнечі чи ненависті або заклики до насильницької зміни, повалення конституційного ладу чи порушення територіальної цілісності;

2. Недостовірні матеріали щодо збройної агресії та діянь держави-агресора (держави-окупанта), її посадових осіб, осіб та організацій, що контролюються державою-агресором (державою-окупантом), у разі, якщо наслідком цього є розпалювання ворожнечі чи ненависті або заклики до насильницької зміни, повалення конституційного ладу чи порушення територіальної цілісності;

3. Програми та матеріали (крім інформаційних та інформаційно-аналітичних програм), одним із учасників яких є особа, внесена до переліку осіб, які створюють загрозу національній безпеці;

4. Музичні фонограми, відеограми, музичні кліпи, розповсюдження яких заборонено відповідно до Закону України “Про культуру”.

Крім того, висвітлення діяльності органів влади держави-агресора (держави-окупанта) в інформаційних та інформаційно-аналітичних програмах та/або матеріалах має супроводжуватися повідомленням про статус держави-агресора (держави-окупанта). Що стосується переліку осіб, які створюють загрозу національній безпеці, то він складається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтва, на підставі звернень органів державної влади з підстав, зазначених у Законі України “Про медіа”, а саме: Ради національної безпеки і оборони України; Служби безпеки України; Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення.

Також Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв, оприлюднює на своєму офіційному веб-сайті Перелік осіб, які створюють загрозу національній безпеці, та забезпечує своєчасне його оновлення. До Переліку включаються фізичні особи (крім осіб, які мають виключно українське громадянство), в тому числі після їхньої смерті або оголошення померлими, які:

- будь-якими заявами та/або іншими діями підтримали агресію (акти агресії) проти України, окупацію українських територій державою-агресором (державою-окупантом);

- належать до вищого керівництва збройних сил, інших збройних формувань держави-агресора (держави-окупанта), військових, воєнізованих, парамілітарних або інших силових формувань держави-агресора (держави-окупанта), їх складових або структурних підрозділів, у тому числі формувань, найменування яких не відповідають офіційним назвам, прийнятим у державі-агресорі (державі-окупанті), але які за здійснюваними функціями належать до зазначених органів чи формувань, керівництва органів, відповідальних за державну безпеку, або безпеку вищого керівництва держави-агресора (держави-окупанта), їхніх радників, інструкторів;

- здійснили в'їзд на тимчасово окуповану територію України та/або виїзд з неї з порушенням установленого законом порядку в'їзду та/або виїзду;

- заперечують або ставлять під сумнів існування українського народу (нації) та/або української державності, та/або української мови, суверенітет або територіальну цілісність України, визнаний факт агресії проти України чи факти вчинення воєнних злочинів на території України службовцями збройних сил, інших органів та формувань;

- є особами, щодо яких запроваджені персональні спеціальні економічні чи інші обмежувальні заходи, передбачені Законом України “Про санкції”;

- одноразово або неодноразово поширювали інформацію, заборонену до поширення, брали участь у створенні інформаційної продукції, яка містить таку інформацію;

- брали активну участь в антиукраїнських заходах держави-агресора (держави-окупанта), спрямованих, зокрема, на виправдання та легітимізацію агресії та окупації українських територій,

популяризацію вищого керівництва та органів держави-агресора, їх посадових осіб, осіб та організацій, що контролюються державою-агресором (державою-окупантом);

– є представниками суб'єктів у сфері медіа, професійними творчими працівниками, працівниками закладів культури, фізичними особами, які провадять діяльність у сфері культури, фахівцями зі створення інформаційної продукції та іншими публічними діячами, яким було заборонено в'їзд на територію України відповідно до законодавства про правовий статус іноземців та осіб без громадянства;

– засуджені судом за вчинення злочину, передбаченого визначеними статтями Кримінального кодексу України.

Особа, яка включена до Переліку, може бути виключена з нього за рішенням суду, яке набрало законної сили, а також достроково за зверненням органу, який прийняв рішення про її включення. Також до особливостей діяльності медіа в умовах збройної агресії належить те, що Міністерство оборони України, військові та військово-цивільні адміністрації можуть створювати суб'єктів у сфері аудіовізуальних медіа для задоволення інформаційних потреб населення територій з особливим режимом мовлення. Діяльність таких медіа здійснюється на підставі дозволів на тимчасове мовлення. Міністерство оборони України може засновувати друковані медіа (суб'єктів у сфері друкованих медіа) та онлайн-медіа (суб'єктів у сфері онлайн-медіа), фінансування діяльності такого друкованого медіа здійснюється за коштів державного бюджету.

8.2. Обмеження щодо фінансування медіа

Під час збройної агресії з метою захисту інформаційного простору України встановлюються обмеження щодо структури власності та фінансування медіа. Таким чином, суб'єктом у сфері медіа в Україні не може бути:

– фізична особа, яка є громадянином держави-агресора (держави-окупанта) за винятком осіб, що мають дозвіл на тимчасове або постійне проживання в Україні;

– юридична особа, зареєстрована в державі-агресорі (державі-окупанті) або з місцезнаходженням у такій державі;

– юридична особа, в якій кінцевим бенефіціарним власником, ключовим учасником чи власником істотної часті на будь-якому

рівні ланцюга володіння корпоративними правами є фізична особа, яка є громадянином або резидентом держави-агресора (держави-окупанта), чи юридична особа, зареєстрована в такій державі або з місцезнаходженням у такій державі;

– юридична особа, що отримує фінансування (кредити, позики, інвестиції, внески спонсорів, благодійні внески, іншу фінансову допомогу) від фізичних осіб, що є громадянами держави-агресора (держави-окупанта), юридичних осіб, зареєстрованих у такій державі або з місцезнаходженням у такій державі.

Національна рада відмовляє у реєстрації та не допускає до участі в конкурсі на отримання ліцензії вищезазначених суб'єктів. У разі якщо ці суб'єкти є ліцензіатами та/або реєстрантами, Національна рада анулює ліцензію, скасовує реєстрацію або звертається до суду з позовом про анулювання ліцензії. Таке рішення може бути переглянуте Національною радою у випадку надання відповідними суб'єктами відомостей про приведення структури власності та механізмів фінансування у відповідність із законодавством України.

Через те, що в умовах війни держава повинна захищати споживача від неправдивої інформації, особливу роль відіграє обмеження щодо діяльності іноземних лінійних медіа. Національна рада відмовляє в реєстрації іноземного лінійного медіа або скасовує її у разі виявлення однієї з таких обставин:

– таке медіа зареєстроване (у тому числі як юридична особа) в державі-агресорі (державі-окупанті);

– кінцевим бенефіціарним власником, ключовим учасником чи власником істотної участі на будь-якому рівні ланцюга володіння корпоративними правами такого медіа є особа, внесена до переліку осіб, які створюють загрозу національній безпеці;

Також у разі виявлення обґрунтованої інформації, що свідчить про наявність таких обставин, Національна рада має право запитувати, а провайдер аудіовізуальних сервісів чи інша особа, уповноважена іноземним лінійним медіа, зобов'язана надати Національній раді на її запит структуру власності іноземного лінійного медіа та будь-які документальні відомості, на підставі яких можна встановити наявність або відсутність вищезазначених обставин.

Рішення про скасування реєстрації іноземного лінійного медіа ухвалюється Національною радою впродовж семи робочих

днів із дня виявлення відповідних обставин. Якщо ж щодо іноземного лінійного медіа, яке походить з держави-члена Європейського Союзу, будуть встановлені вищезазначені обставини, Національна рада протягом семи робочих днів з моменту отримання такої інформації, обмежує ретрансляцію цього медіа на території України.

8.3. Регулювання медіа на тимчасово окупованих територіях

Особливості регулювання діяльності у сфері медіа на територіях з особливим режимом мовлення та на тимчасово окупованих територіях визначено Законом України “Про медіа”. За умов відсутності правового режиму воєнного чи надзвичайного стану та з метою протидії інформаційній агресії Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення може надавати дозволи на тимчасове мовлення на територіях з особливим режимом мовлення строком на один рік на позаконкурсних засадах та безоплатній основі. Національна рада визначає перелік територій з особливим режимом мовлення, затверджує порядок видачі та анулювання дозволів на тимчасове мовлення, а також встановлює умови дозволів на тимчасове мовлення.

У разі тимчасової окупації території Національна рада ухвалює рішення про тимчасове зупинення ліцензій усіх суб’єктів, чия адреса, за якою здійснюється редакційний контроль, знаходиться на окупованій території. Про прийняте рішення Національна рада повідомляє відповідному суб’єкту та Регулятору комунікаційних послуг. Реєстранти у разі втрати редакційного контролю зобов’язані невідкладно повідомити про це Національну раду. На підставі отриманої заяви Національна рада ухвалює рішення про тимчасове зупинення реєстрації.

Упродовж трьох місяців після відновлення конституційного ладу України на тимчасово окупованій території (деокупації) або дня закриття кримінального провадження або винесення виправдального вироку, які набрали законної сили, суб’єкти у сфері медіа мають право звернутися до Національної ради із заявою про поновлення дії ліцензії або реєстрації.

У разі відсутності кримінальних проваджень щодо вчинення кінцевим бенефіціарним власником та/або керівником суб’єкта у сфері медіа злочинів проти основ національної безпеки та/або

обвинувальних вироків щодо вчинення такими особами відповідних злочинів Національна рада впродовж місяця з дня отримання заяви ухвалює рішення про поновлення дії ліцензії або реєстрації. За наявності відкритого кримінального провадження щодо вчинення кінцевим бенефіціарним власником та/або керівником суб'єкта у сфері медіа злочинів проти основ національної безпеки строк зупинення ліцензії або реєстрації продовжується до прийняття рішення про закриття кримінального провадження або винесення виправдувального вироку, які набрали законної сили.

За відсутності заяви суб'єкта у сфері медіа про поновлення дії ліцензії або реєстрації впродовж трьох місяців після відновлення конституційного ладу України на відповідній тимчасово окупованій території (деокупації) Національна рада ухвалює рішення про анулювання відповідної ліцензії або реєстрації. У разі набрання законної сили обвинувальним вироком суду у кримінальній справі щодо вчинення кінцевим бенефіціарним власником та/або керівником суб'єкта у сфері медіа злочину проти основ національної безпеки Національна рада ухвалює рішення про анулювання відповідної ліцензії або реєстрації. У разі поновлення дії ліцензії строк її дії продовжується на строк, на який дія ліцензії зупинялась, а також на строк, необхідний для відновлення технічних умов мовлення.

Через зростання способів, які медіа можуть застосовувати для поширення інформації, й це має наслідки для суспільного сприйняття того, що відбувається під час війни на території України, забороняється поширювати аудіовізуальні медіасервіси на замовлення та сервіси провайдерів аудіовізуальних сервісів держави-агресора, що внесено до Переліку аудіовізуальних медіасервісів на замовлення та сервісів провайдерів аудіовізуальних сервісів держави-агресора, який є відкритим та підлягає оприлюдненню на вебсайті Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення.

Отже, в умовах збройної агресії необхідним є додаткове регулювання діяльності всіх суспільно важливих сфер, а особливо медіасфери через високі загрози поширення пропаганди та маніпулювання масовою свідомістю. Інформаційні ресурси необхідні на кожній фазі воєнного конфлікту, адже вони можуть виправдовувати певні дії держав, допомагають легіти-

мізувати те, що сталося, мінімізувати суспільну критику. Оскільки засоби масової інформації є частиною інформаційної війни, то виправданим є обов'язок для медіа будь-яке висвітлення діяльності органів влади держави-агресора в інформаційних та інформаційно-аналітичних програмах супроводжувати повідомленням про статус держави-агресора (держави-окупанта).

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Що таке інформація та інформаційні потреби громадян?
2. Які види медіа закріплено в законодавстві?
3. Які передбачені принципи діяльності у сфері медіа?
4. Які завдання державної політики у сфері медіа?
5. Чому медіа-сфера набуває все більшої актуальності?
6. Які суб'єкти відповідальні за реалізацію політики у сфері медіа?
7. Які завдання виконує інформація в суспільному житті?
8. Які особливості має інформація у сфері медіа?
9. За якими ознаками класифікується інформація у сфері медіа?
10. Які вимоги встановлені до інформації у сфері медіа?
11. Які передбачені гарантії захисту прав користувачів медіа?
12. Що таке право на відповідь та спростування?
13. Який алгоритм реалізації права на відповідь та спростування?
14. Що таке медіаправо?
15. Які суспільні відносини становлять предмет медіаправа?
16. Які принципи правового регулювання медіа закріплені в законах?
17. Що таке метод медіаправа та які вони існують?
18. Які ознаки правовідносин у сфері медіа?
19. Що становить об'єкт правовідносин у сфері медіа?
20. Хто є суб'єктами правовідносин у сфері медіа?
21. Які права та обов'язки становлять зміст медіаправовідносин?
22. Що являють собою джерела медіаправа?
23. Яка роль законодавства серед джерел медіаправа?
24. Як міжнародно-правові акти задіяні в регулюванні медіасфери?
25. Чи варто розглядати судову практику як джерело медіаправа?

26. Що таке міжнародні договори у сфері медіа?
27. Що входить до сфери аудіовізуальних медіа?
28. Які закріплені вимоги до суб'єктів аудіовізуальних медіа?
29. Хто є суб'єктами друкованих засобів масової інформації?
30. Що таке онлайн-медіа?
31. Хто може бути суб'єктами у сфері онлайн-медіа?
32. Який статус мають провайдери аудіовізуальних сервісів?
33. Що таке платформи спільного доступу до відео?
34. Які види інформації заборонені до поширення у медіа?
35. Що таке електронні комунікаційні послуги?
36. Хто є суб'єктом у сфері електронних комунікаційних послуг?
37. Яка мета ліцензування суб'єктів у сфері медіа?
38. На який строк суб'єкт у сфері медіа отримує ліцензію?
39. Як відбувається конкурс на отримання ліцензій у сфері медіа?
40. Чи передбачена процедура анулювання ліцензії суб'єктам медіа?
41. Хто здійснює процедуру ліцензування суб'єктів у сфері медіа?
42. Як відбувається реєстрація суб'єктів у сфері медіа?
43. Які передбачені підстави для відмови у реєстрації медіа?
44. Як відбувається реєстрація іноземних медіа в Україні?
45. У яких випадках іноземному медіа можуть відмовити у реєстрації?
46. Хто відповідає за ведення Реєстру суб'єктів у сфері медіа?
47. Хто є суб'єктами медіа на рівні місцевого самоврядування?
48. Чи належать акти Президента України до джерел медіа права?
49. Які гарантії права на інформацію закріплені в Конституції України?
50. Які завдання виконує наука медіа права?
51. Які підстави для проведення перевірки суб'єктів у сфері медіа?
52. Які існують обмеження до змісту інформації?
53. Як здійснюється регулювання медіа на тимчасово окупованих територіях?
54. Які існують обмеження щодо фінансування медіа?
55. Яка періодичність проведення планової перевірки суб'єктів у сфері медіа?

56. Хто має право призначати планову та позапланову перевірку суб'єктів у сфері медіа?

57. Які визначено строки для сплати штрафу суб'єкту у сфері медіа?

58. Як відбувається планова перевірка суб'єктів у сфері медіа?

59. Який порядок формування Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення?

60. Які форми контролю та нагляду застосовуються в медіасфері?

61. Який порядок добору і призначення кандидатів на посаду члена Національної ради з питань телебачення і радіомовлення?

62. Яка мета спільного регулювання у сфері медіа?

63. Якій кількісний склад Національної ради з питань телебачення і радіомовлення?

64. Які підстави для винесення припису суб'єкту у сфері медіа?

65. Який термін для прийняття Національною радою рішення про винесення припису?

66. Які основні повноваження Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення?

67. Які принципи відповідальності за порушення медіа-законодавства?

68. Які основні форми правопорушень у сфері медіа?

69. Які обов'язки працівників Національної ради, що здійснюють перевірку?

70. Які повноваження експертних колегій органу спільного регулювання?

71. Яка процедура створення органів спільного регулювання?

72. Який правовий статус органів спільного регулювання у сфері медіа?

73. Що є прикладом грубих порушень у сфері медіа?

74. Хто може анулювати ліцензію суб'єкту у сфері медіа?

75. Що належить до сфери спільного регулювання?

76. Які основні права Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення?

77. Хто може бути членом Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення?

78. Який характер мають висновки органу спільного регулювання?
79. Які є основні значні правопорушення у сфері медіа?
80. Як створюються органи спільного регулювання?
81. Які повноваження правління органу спільного регулювання?
82. Що зобов'язаний вчинити суб'єкт у сфері медіа, який отримав припис?
83. Що може бути підставами для призначення позапланової перевірки?
84. Що має містити припис?
85. Чи можливе звернення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення до військового командування під час воєнного стану?
86. Яке рішення ухвалює Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення у разі тимчасової окупації території?
87. Хто не може бути суб'єктом у сфері медіа в Україні?
88. За яких умов Національна рада відмовляє в реєстрації іноземного лінійного медіа?
89. Назвіть підстави включення до переліку осіб, які створюють загрозу національній безпеці.
90. Що таке повідомлення про статус держави-агресора?
91. Чи може Міністерство оборони України створювати суб'єктів у сфері аудіовізуальних медіа?
92. Що таке офіційний моніторинг Національної ради?
93. Хто визначає перелік територій з особливим режимом мовлення?
94. Яка мета перевірки суб'єкта у сфері медіа?
95. Які обов'язки суб'єкта у сфері медіа під час отримання припису?
96. Які дії реєстрантів у разі втрати редакційного контролю?
97. Які існують обмеження щодо діяльності іноземних лінійних медіа?
98. Чи може Міністерство оборони України засновувати онлайн-медіа?
99. Які причини для обмеження ретрансляції іноземного лінійного медіа на території України?
100. Які обов'язки представника суб'єкта у сфері медіа під час проведення перевірки?

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК:

– **аудіовізуальне медіа** – медіа-сервіс, основним призначенням якого або відокремленої частини якого є надання загальній аудиторії доступу до програм, що здійснюється з інформаційною, розважальною чи навчальною метою під редакційним контролем суб'єкта у сфері медіа за допомогою електронних комунікаційних мереж, а саме: телевізійне мовлення або аудіовізуальний медіа-сервіс на замовлення, радіомовлення або аудіальний медіа-сервіс на замовлення;

– **багатоканальна електронна комунікаційна мережа** – електронна комунікаційна мережа, призначена для надання аудіовізуальних медіасервісів, що здатна забезпечити одночасну трансляцію більше одного телеканалу або радіоканалу з використанням або без використання радіочастотного спектра і може інтегруватися з іншими електронними комунікаційними мережами;

– **ведучий (диктор) програми** – особа, яка в кадрі чи поза кадром забезпечує змістовну реалізацію творчого задуму;

– **дозвіл на тимчасове мовлення** – рішення Національної ради з питань телебачення і радіомовлення, що дає право на позаконкурсних засадах здійснювати тимчасове мовлення на строк до одного року;

– **друковане медіа** – медіа, що здійснює поширення інформації у текстовій чи візуальній формі на друкованих носіях, однотипно оформлене, виходить у світ через певні проміжки часу упродовж року, в міру настання відповідного періоду або накопичення матеріалу;

– **державна політика у сфері медіа** – це сукупність основних напрямів і способів діяльності держави щодо забезпечення контролю, стабілізації та розвитку сфери медіа;

– **європейська студія-виробник** – студія-виробник, зареєстрована або іншим чином легалізована в одній чи більше державах-членах Європейського Союзу або державах, які є стороною Європейської конвенції про транскордонне телебачення;

– **європейський продукт** – аудіовізуальні твори, що походять із держав-членів Європейського Союзу;

– **закордонне мовлення** – мовлення на територію поза межами державного кордону України;

– **інформація** – будь-які відомості або дані, що можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді;

– **інформаційні потреби** – потреби суб'єктів інформаційних відносин в інформаційних ресурсах, задоволення яких має для них істотне значення;

– **канал багатоканальної електронної комунікаційної мережі** – виділений сегмент багатоканальної електронної комунікаційної мережі, в межах якого поширюється один телеканал або один радіоканал;

– **канал мовлення** – сукупність технічних характеристик, засобів електронних комунікацій та споруд, що створюється (використовується) з метою трансляції або ретрансляції однієї програми організації мовлення;

– **каталог програм** – сукупність програм, вибраних та організованих відповідним суб'єктом у сфері аудіального чи аудіовізуального медіа на замовлення за певною структурою;

– **ключовий учасник суб'єкта у сфері медіа** – будь-яка фізична особа, яка прямо чи опосередковано володіє двома і більше відсотками корпоративних прав суб'єкта у сфері медіа;

– **користувач** – будь-яка фізична або юридична особа, яка використовує, отримує чи споживає медіа-сервіси для задоволення власних інформаційних потреб (без мети отримання прибутку чи ведення відповідної господарської діяльності);

– **користувацьке відео** – сукупність рухомих зображень зі звуком або без звуку, що становить окрему одиницю незалежно від тривалості, була створена користувачем та завантажена ним або іншим користувачем на платформу спільного доступу до відео;

– **логотип** – будь-яка комбінація позначень (слів, літер, цифр, графічних елементів, звуків тощо), яка дає змогу відрізнити один телеканал від іншого;

– **масова інформація** – інформація, що поширюється з метою її доведення до необмеженого кола осіб;

– **медіаграмотність** – навички та знання, які дають користувачам можливість ефективно і безпечно користуватися медіасервісами;

– **медіа** – засіб поширення масової інформації у будь-якій формі, який періодично чи регулярно виходить у світ під редакційним контролем та постійною назвою як індивідуалізуючою ознакою;

- **медіаправо** – сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини, що виникають у процесі діяльності ЗМІ;
- **мовлення** – телевізійне мовлення або радіомовлення незалежно від технології, у тому числі в мережі Інтернет;
- **музичний кліп** – змістовно завершений аудіовізуальний твір, основою звукового ряду якого є виконання музичного твору з текстом або без тексту;
- **онлайн-медіа** – медіа, що регулярно поширює інформацію у текстовій, аудіо-, аудіовізуальній чи іншій формі в електронному (цифровому) вигляді за допомогою мережі Інтернет на власному веб-сайті;
- **платформа спільного доступу до відео** – сервіс, основним призначенням якого є поширення для загальної аудиторії з інформаційною, розважальною чи навчальною метою програм та користувацького відео, щодо яких провайдер платформи спільного доступу до відео не здійснює редакційного контролю (редакційної відповідальності), якщо таке поширення відбувається за допомогою електронних комунікаційних мереж;
- **платформа спільного доступу до інформації** – сервіс, що забезпечує своїм користувачам за їхнім запитом можливість зберігання та поширення користувацької інформації для необмеженого кола осіб, якщо такі зберігання та поширення не є незначною та суто допоміжною функцією іншого сервісу та з об'єктивних і технічних причин не може використовуватися без такого сервісу;
- **правовідносини у сфері медіа** – суспільні відносини, які виникають у процесі виробництва та поширення медіа продукту та врегульовані нормами медіа права;
- **редакційний контроль** – вирішальний вплив суб'єкта у сфері аудіовізуальних медіа, суб'єкта у сфері друкованих медіа та/або суб'єкта у сфері онлайн-медіа на створення або добір, організацію та поширення програм або іншої масової інформації відповідним суб'єктом;
- **рекламна інформація** – реклама, телепродаж, а також спонсорство чи інша інформація, що поширюється відповідно до вимог законодавства про рекламу та супроводжує або включена до програми, матеріалу або користувацького відео;
- **система колективного прийому** – комплекс обладнання, який забезпечує в межах одного житлового будинку можливість безпосереднього прийому користувачами за допомогою побутових

приймальних засобів у режимі реального часу телеканалів або радіоканалів, які транслюються в наземному ефірі в аналоговому чи цифрових стандартах, без обмеження можливості вибору програм;

– **студія-виробник** – особа, одним із основних видів діяльності якої є виробництво (створення) програм;

– **трансляція** – первинне розповсюдження програми, телеканалу або радіоканалу незалежно від технології, у тому числі в мережі Інтернет, доступне для масового приймання в режимі реального часу;

– **універсальний медіа-сервіс** – перелік телеканалів, гарантований доступ до яких суб'єкти зобов'язані забезпечити для всіх користувачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кормич Б. А. Інформаційне право: підручник. Харків : Бурун і Ко. 2011. 334 с.
2. Марущак А. І. Інформаційне право: регулювання інформаційної діяльності: навчальний посібник. Київ : Скіф. КНТ, 2008. 344 с.
3. Олійник О. Захист інформації в умовах інформаційного суспільства. *Право України*. 2005. № 10. С. 98–107.
4. Про інформацію: Закон України від 02 жовтня 1992 р. № 2657-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 4. Ст. 650.
5. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01 грудня 2022 р. № 2811-ІХ. *Голос України*. 2022. № 267.
6. Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів : Закон України від 23 вересня 1997 р. № 540/97-ВР. *Голос України*. 1997.
7. Про державну таємницю : Закон України від 21 січня 1994 р. № 3855-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 36. Ст. 94.
8. Про видавничу справу : Закон України від 05 червня 1997 р. № 318/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 32. Ст. 206.
9. Про рекламу : Закон України від 03 липня 1996 р. № 270/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 32. Ст. 186.
10. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4652. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 46. Ст. 24.
11. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 01 грудня 2022 р. № 2807-ІХ. *Голос України*. 2022. № 263.
12. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Голос України*. 1996. № 128.
13. Про медіа : Закон України від 13 грудня 2022 р. № 2849-ІХ. *Голос України*. 2022. № 267.
14. Про електронні комунікації : Закон України від 16 грудня 2020 р. № 1089-ІХ. *Голос України*. 2020. № 7.
15. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах : Закон України від 05 липня 1994 р. № 80/94-ВР. *Голос України*. 1994.
16. Про затвердження Національної таблиці розподілу смуг радіочастот України : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2005 р. № 1208. *Урядовий кур'єр*. 2005. № 128.

17. Про умови оплати праці журналістів державних і комунальних засобів масової інформації : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 р. № 1038. *Урядовий кур'єр*. 2016. № 249.

18. Про схвалення Стратегії розвитку читання на період до 2032 року “Читання як життєва стратегія” та затвердження операційного плану її реалізації на 2023–2025 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03 березня 2023 р. № 190-р. *Урядовий кур'єр*. 2023. № 51.

19. Про доктрину інформаційної безпеки України : Указ Президента України від 25 лютого 2017 р. № 47/2017. *Урядовий кур'єр*. 2017. № 38.

20. Конвенція Ради Європи про доступ до офіційних документів від 01 грудня 2020 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-09#Text (дата звернення: 10.07.2023).

21. Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи про захист журналістів за умов конфліктів і тиску від 03 травня 1996 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_734#Text (дата звернення: 10.07.2023).

22. Всесвітня конвенція про авторське право від 06 вересня 1952 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_052#Text (дата звернення: 10.07.2023).

23. Конвенція про кіберзлочинність від 23 листопада 2001 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575#Text (дата звернення: 10.07.2023).

24. Декларація про свободу комунікацій в Інтернет від 23 травня 2003 року. URL : <https://cedem.org.ua/library/deklaratsiya-pro-svobodu-komunikatsij-v-internet/> (дата звернення: 10.07.2023).

25. Про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних : Конвенція Ради Європи від 28 січня 1981 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_326#Text (дата звернення: 10.07.2023).

26. Про медіа масових комунікацій та права людини : Рекомендації 582 (1970). URL : <chrome-extension://efaidnbmnfnkceplnckkfdpkkhfnhfhhpljagmnpclhfgskhhjphkdapjggoojpqcajpc-glclefindmkaj/https://law.resource.org/pub/in/bis/S02/is.582.1970.pdf> (дата звернення: 10.07.2023).

27. Про концентрацію преси : Рекомендації 747 (1975). URL : https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/parliamentary-assembly-adopted-texts/-/asset_publisher/3EiBXIMCQhRS/content/recommen

dation-747-1975-and-resolution-534-1972-on-press-concentrations?_101_IN STANCE_3EiBXlMCQhR S_viewMode=view/ (дата звернення: 10.07.2023).

28. Про загрози перед свободою преси та телебаченням : Рекомендації 834 (1978). URL : https://books.google.com.ua/books/about/Ley_No_834_de_1978.html?id=yWVnuwEACAAJ&redir_esc=y (дата звернення: 10.07.2023).

29. ЗМІ та культура демократії : Рекомендації 1407 (1999). URL : <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=9237&lang=EN> (дата звернення: 10.07.2023).

30. Про свободу вираження поглядів та інформації у ЗМІ в Європі : Рекомендації 1506 (2001). URL: <https://cedem.org.ua/library/rekomendatsiya-1506-2001-svoboda-vyrazhennya-poglyadiv-j-informatsiyi-v-zmi-u-uevropi/> (дата звернення: 10.07.2023).

31. Про громадські об'єднання : Закон України від 22 березня 2012 р. № 4572-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 1. Ст. 1.

32. Про державну підтримку медіа, гарантії професійної діяльності та соціальний захист журналіста : Закон України від 23 вересня 1997 р. № 540/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 50. Ст. 302.

33. Про виконавче провадження : Закон України від 02 червня 2016 р. № 1404-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 30. Ст. 542.

34. Про звернення громадян : Закон України від 02 жовтня 1996 р. № 393/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 47. Ст. 256.

35. Про культуру : Закон України від 14 грудня 2010 року № 2778-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 24. Ст. 168.

36. Про санкції : Закон України від 14 серпня 2014 р. № 1644-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 40. Ст. 2018.

37. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16 березня 2000 р. № 1550-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 23. Ст. 176.

38. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250.

39. Гулаткан С. Регулювання діяльності медіа в умовах збройної агресії за новим законом про медіа. URL : <https://imi.org.ua/moni>

torings/regulyuvannya-diyalnosti-media-v-umovah-zbrojno yiag resiyizano vum-zakonom-pro-media-i50562 (дата звернення: 15.09.2023).

40. Баконіна О. Роз'яснення щодо впровадження Закону “Про медіа”. URL : https://jurliga.ligazakon.net/news/218586_rozyas_nennya_shchodo_vprovadz_hennya_zakonu_pro_meda (дата звернення: 15.09.2023).

41. Про очищення влади : Закон України від 16 вересня 2014 р. № 1682-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 44. Ст. 2041.

Навчальне видання

Н. О. Кодацька, В. В. Філатов

МЕДІАПРАВО

Навчальний посібник

Випускаючий редактор: Т. П. Дерев'янюк

Підписано до друку 13.02.2024 р. Формат 69x84 1/16. Папір офсетний.

Ум. друк. арк. 5,81.

Облік.-вид. арк. 5,17. Тираж 100 прим.

Замовлення № 7.

Дніпро : Університет митної справи та фінансів

(свідоцтво про видавничу діяльність ДК № 6198 від 24.05.2018 р.)

49000, м. Дніпро, вул. Володимира Вернадського 2/4.